ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ, ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ, ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ & ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΛ. ΚΑΠΝΙΚΑΡΕΑΣ 3 Β.΄ ΠΑΤΩΜΑ ΑΡ. ΔΩΜ. 19 | ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΚΩΣΤΗΣ Λ. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ | ΧΡΟΝΟΣ Α.΄ - ΑΡΙΘ. 9 - ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 500 ΑΘΗΝΑΙ, ΣΑΒΒΑΤΟ 7 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1943

• ΠΡΟΣ Τ' ΑΝΟΙΧΤΑ •

Τοῦ κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ

Τὰ μεγάλα συγχωνέματα καὶ ξανασυνθέματα χαραχτηρίζουν τὸν καιρὸ ποὺ ζοῦμε. Ἕνας καινούργιος κόσμος σπαρταρᾶ ἀδιάκοπα, στὰ σπλάχνα τῆς κοινωνίας μας, καὶ γυρεύει νὰ γεννηθεῖ. Σὰν τὸ ἔμβρυο, προσδιορίζει τὴ ζωὴ ποὺ τὸν σηκώνει μέσα της. Τρέφεται ἀπὸ τὰ παθήματά μας, ἀφομοιώνει ὁλοένα τὶς ἰδεολογικές μας δοκιμὲς καί, μεγαλώνοντας, μᾶς ἐπιβάλλει πλατύτερες ἀπόψεις.

Δὲν εἶναι πολλὰ χρόνια ποὺ ἡ ἐθνικὴ λόγου χάρη κ' ἡ κοινωνικὴ διάθεση, στὸ πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο, φαινόντανε ὁπόλυτα ἀντίθετες κι' ἀσυμβίβαστες. Τώρα πλησίασαν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη μὲ τρόπο ποὺ κανεὶς ὥς χτὲς δὲν εἶχε προβλέψει 'Η κοινωνικὴ γίνεται λιγότερο θεωρητική, πιὸ ρεαλιστική, περισσότερο ἀνακατωμένη μὲ τὶς ζωντανὲς πραγματικότητες ποὺ λέγουνται τόπος, κλίμα, ἔθνος, ἱστορία. 'Η ἐθνικὴ γίνεται πιὸ ἀνοιχτόκαρδη κι' ἀνοιχτομάτα, πιὸ ἀνθρωπιστική, ἱκανὴ νὰ χωρέσει μέσα της παναν θρώπινα ἰδανικά. Μιὰ καινούργια σύνθεση προετοιμάζεται τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ στοιχείου, τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τῆς τοπικῆς παράδοσης καὶ τοῦ πνεύματος τῆς ὑπερεθνικῆς ἀδελφοσύνης, σύνθεση ποὺ δὲν μποροῦμε ἀκόμα νὰ τὴ συλλάβουμε ξεκάθαρα, μὰ τὴ νιώθουμε νὰ ζυγώνει μὲ μεγάλα βήματα.

Πιστεύω ἀκράδαντα πὼς τελικὰ ὁ νέος κόσμος ποὺ θὰ γεννηθεῖ ἀπὸ τὴ σημερινὴ κρίση θὰ υἱοθετήσει καὶ τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα σὰ μιὰ ἔμφυτη κι' ἀκοίμητη λαχτάρα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, θὰ τοῦ ἀναγνωρίσει τὴ θέση του μὲς στὴ ζωή, θὰ ἐπιτρέψει στὴ χριστιανικὴ παράδοση νὰ ξαναβαφτιστεῖ στὴ δίνη τῆς νέας κοινωνικῆς δημιουργίας, ν' ἀντλήσει ἀπὸ τὴν ὁρμὴ τοῦ αἰώνα τὶς φρέσκες δυνάμεις ποὺ τῆς χρειάζουνται γιὰ τὸ ξαναζωντάνεμά της, θὰ τὴν κάνει ἴσως νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴ δοκιμασία τῆς ἀνθρωπότητας πιὸ καθάρια, πιὸ ἔντονη καὶ συνεπέστερη μὲ τὸν ἑαυτό της. 'Η πατροπαράδοτη ἀντίθεση τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος μᾶς φαίνεται κιόλας ξεπερασμένη, νεκρή. Κ' ἐδῶ μιὰ καινούργια σύνθεση γυρεύει, στὴ συνείδησή μας, τὸν ἑαυτό της. 'Υπάρχουν στὸν ἀέρα σημεῖα τῶν καιρῶν.

Ὅ,τι πιστέψαμε κατὰ καιροὺς γιὰ τὴν πολιτικὴ καὶ γιὰ τὴν κοινωνία τὸ νιώθουμε τώρα γερασμένο, ἀχρηστεμένο. Οἱ ἰδεολογίες μποροῦ νὰ διατηροῦν ἀσάλευτα ὁρισμένα κεντρικὰ σύμβολα, ὁρισμένους ἰδανικοὺς σκοπούς, μὰ τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο τους βράζει ὁλοένα κι' ἀλλάζει στὴν ἐπαφὴ μὲ τὴ φλογισμένη πραγματικότητα. Τὸ ἔμβρυο κουνιέται, φεύγει ἀπὸ τὴ θέση του, ἁπλώνεται, μᾶς ἀναγκάζει ἀκατάπαυστα νὰ ξανασκεφτοῦμε τὰ πράματα, ν' ἀμφιβάλουμε γιὰ ὅ,τι παραδεχτήκαμε, ν' ἀναθεωρήσουμε τὸ στοχασμό μας, νὰ τὸν πλουτίσουμε μὲ νέες προοπτικές, μὲ νέες μορφὲς τῆς ἀλήθειας.

'Απὸ τὴν ἄλλη μεριὰ πόσο μακρυὰ πίσω μας, ξεχασμένες σχεδὸν στὰ περασμένα, μᾶς φαίνουνται κιόλας οἱ χιλιοτραγουδημένες λογοτεχνικὲς φόρμουλες ποὺ κληρονόμησαν στὴν ταραγμένη Εὐρώπη τὰ τελευταῖα ἑκατὸν πενῆντα χρόνια, ὁ κλασικισμὸς κι' ὁ νεοκλασικισμός, ὁ ρωμαντισμὸς κι' ὁ νεορωμαντισμός, ὁ ρεαλισμὸς κι' ὁ ματουραλισμός, ὁ συμβολισμός, ὁ φουτουρισμός, ὁ ὑπερρεαλισμός! 'Απὸ δῶ καὶ πέρα τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ μᾶς χορτάσει. Τὰ θέλουμε ὅλα, μὰ καὶ πάλι δὲ χορταίνουμε. 'Οραματιζόμαστε καλλιτεχνικὲς συνθέσεις καινούργιες ποὺ θ' ἀφομοιώσουν ὅλην αὐτὴν τὴν παράδοση, θὰ κρατήσουν ὅ,τι ζωντανὸ καὶ γόνιμο, θὰ πετάξουν ὅ,τι πεθαμένο καὶ θ' ἀγκαλιάσουν τὸν κόσμο ποὺ γεννιέται.

Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, οἱ συγγραφεῖς, οἱ καλλιτέχνες ποὺ θὰ ἐκπροσωπήσουν ἀληθινὰ τὶς ἐρχόμενες δεκαετίες θὰ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν στὰ λιμάνια ὅπου βρίσκουνται ἀποθηκεμένες καὶ μποτιλιαρισμένες οἱ πατροπαράδοτες θεωρίες καὶ φόρμουλες, ἡ ἕτοιμη σκέψη κ' ἡ τελειωμένη τέχνη, ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς κυβερνᾶ τὸ πάθος γιὰ τοὺς λεύτερους ὁρίζοντες, γιὰ τ' ἀνοιχτὰ πελάγη. Οἱ θαλασσοπόροι τοῦ πνεύματος, οἱ ἀνικανοποίητοι, οἱ ἀσήχαστοι, ποὺ ὁτιδήποτε κι' ἂν συλλάβουν κι' ἂν πιστέψουν κι' ἂν πραγματοποιήσουν νιώθουν ἀμέσως τὴν ἀνάγκη νὰ τὸ ξεπεράσουν καὶ νὰ συνεχίσουν ὁλοένα πιὸ μακριά, πιὸ βαθιά, τὴν ἐναγώνια ἀναζήτησή τους γιὰ μιὰ πιὸ μεγάλη ἀλήθεια—αὐτοί, καλοὶ ἢ κακοί, δίκαιοι ἢ ἄδικοι, τυχεροὶ ἢ ἄτυχοι, εἶναι τὰ γνήσια παιδιὰ τοῦ αἰώνα, μ' αὐτῶν τὸ στόμα ὁ αἰώνας μιλεῖ.

'Εκεῖνο ποὺ ἀξίζει, λέγαμε ἄλλοτε, δὲν εἶναι τὸ Δέρας, ποὺ ἴσως δὲν ὑπάρχει, μὰ τὸ ἴδιο τὸ ταξίδι τῆς 'Αργῶς. «'Η 'Ιθάκη σ' ἔδωσε τ' ὡραῖο ταξίδι ..» ψιθύριζε πρὶν ἀπὸ μᾶς ὁ γέρος 'Αλεξαντρινός. Ὅμως τώρα πιὰ δὲν πρόκειτσι μονάχα γιὰ ὡραιότητα καὶ τὸ Δέρας τῶν 'Αργοναυτῶν κ' ἡ 'Ιθάκη τοῦ 'Οδυσσέα γέμισαν πόνο, δάκρια, πληγές, ἀνθρώπινες πραγματικότητες βαριὲς καὶ καυτερές. Τώρα πρόκειται γιὰ ἕναν κόσμο ὁλάκερο ποὺ γυρεύει τὴν ψυχή του, ἕναν κόσμο ἀγέννητο ποὺ οἱ ἀνταριασμένες ἐμπροσθοφυλακὲς τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ καιροῦ μας τὸνβοηθοῦν βῆμα-βῆμα νὰ διαπλάσει τὴν ψυχή του, τὴν καινούργια, τὴν πλατύτερη ἀνθρώπινη ψυχή.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ

Ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν τιμὴ τοῦ χαρτιοῦ μαύρης ἀγορᾶς ποὺ προμηθευόμαστε, μιὰ ποὺ δὲν ἔχουμε σχετικὴ ἄδεια χρησιμοποίησης ἀτελοῦς χαρτιοῦ, καὶ δημοσιογραφικοῦ, διαφορὰ πενταπλάσια,καὶ ἡ τελευταία ὑπερβολικὴ ἄνοδος τῶν τυπογραφικῶν ἐξόδων, μᾶς ἀνάγκασαν νὰ ἀνατιμήσουμε τὸ περιοδικό μας ἀπ' τὸ περασμένο φύλλο. Αὐτὸ τὸ κάναμε μὲ πλήρη καὶ πικρὴ ἐπίγνωση τῆς πρόσθετης ἐπιβάρυνσης γιὰ τοὺς φίλους μας ἀναγνῶστες. Τὴν ἀπόφαση, ἂν καὶ διστάζοντας, τὴν πήραμε, γιατὶ νομίζουμε πὼς μὲ ἀμοιβαῖες θυσίες τὰ Κ. Ν. πρέπει νὰ κρατηθοῦν,καὶ τὸ πιστεύουμε ἀπόλυτα μιὰ ποὺ βλέπουμε τὰ δείγματα στοργῆς καὶ ἐνδιαφέροντος ὅλων τῶν φίλων μας. Σ' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς φίλους ἀπευθυνόμαστε καὶ τώρα γιὰ μιὰν ἐντονώτερα ἔμπρακτη προσπάθεια γιὰ τὴν αὔξηση τῆς κυκλοφορίας μας ποὺ θὰ καλύψει τὰ ὑπέρογκά μας ἔξοδα.

—'Απ' αὐτὸ τὸ φύλλο δεχόμαστε συνδρομές.

Συνδρομὴ τρίμηνη δρ. 6.500

• "ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ„ •

Τοῦ καθηγητῆ κ. ΑΓΓ. Γ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

Τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ καθηγητῆ κ. Ἄγγελου Γ. Προκοπίου ἀποτελεῖ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ ἀνέκδοτου ἔργου του «Μαθήματα αἰσθητικῆς». Τὸ περιεχόμενο, τοῦ ὑπὸ ἔκδοσιν νέου αὐτοῦ βιβλίου του ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ὕλη τῶν μαθημάτων ποὺ ἐδίδαξε, τὸν περασμένο χειμώνα, στὴ Σχολή του.

Ὁ ὅρος «Αἰσθητικὴ» εἶναι πολυσήμαντος. Σημαίνει, πρῶτα, τὴν ἀντίληψη γιὰ τὸ ὡραῖο, ποὺ ἐκφράζει μιὰ κοινωνικὴ ὁμάδα, συλλογικὰ ἢ ἀτομικά, στὰ ἔργα τέχνης. Σημαίνει, ἔπειτα, τὴν ἐπιστήμη, ποὺ περιγράφει καὶ ἐξηγεῖ τὰ ὡραιολογικὰ φαινόμενα, ἀλλὰ καὶ τὴν κριτικὴ ποὺ διαγράφει δεοντολογικοὺς κανόνες γιὰ τὸ ὡραῖο.

Εἶναι πιὸ σωστὸ ἡ τελευταία αὐτὴ ἐκδήλωση τῆς αἰσθητικῆς σκέψης νὰ ὀνομάζεται «Κριτικὴ τῆς τέχνης», καὶ ὁ ὅρος «Αἰσθητικὴ» νὰ χαρακτηρίζη τὴ θεωρητικὴ μόνο ἐκείνη μελέτη τῶν αἰσθητικῶν φαινομένων ποὺ γίνεται μὲ πνεῦμα ἀμερόληπτο καὶ ὄχι ἀποκλειστικό.

Ὁ Baudelaire ἔδωσε μὲ ἐπιτυχία τὸν ὁρισμὸ τῆς Κριτικῆς τῆς τέχνης. *«Γιὰ νὰ δικαιολογῆται, ἔγραφε, ἡ κριτικὴ τῆς τέχνης πρέπει νὰ εἶναι κομματική, φανατική, πολιτική, δηλαδὴ νὰ γράφεται μὲ μιὰ ἄποψη ἀποκλειστική, ποὺ ν' ἀνοίγη ὅμως περισσότερο τὸν ὁρίζοντα».*

'Η Κριτικὴ τῆς τέχνης, συνεπῶς, εἶναι πολεμικὴ καὶ δογματική. 'Η Αἰσθητικὴ εἶναι ἀμερόληπτη καὶ ἀντικειμενική. 'Η Κριτικὴ τῆς τέχνης καὶ ἡ Αἰσθητικὴ ἀποτελοῦν μέρη τῆς θεωρίας τῆς τέχνης.

'Η διαίρεση αὐτὴ ὀφείλεται σὲ λόγους συστηματικούς. Στὴν πραγματικότητα δὲν παρουσιάζεται μὲ τόση καθαρότητα. Ὁ Πλάτων λ.χ. στὴν Πολιτεία του, παρουσιάζεται ὡς κριτικὸς τῆς τέχνης, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὁ πρῶτος ποὺ ξεχωρίζει τὴν τέχνη ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος, ἐξαίροντας τὸ στοιχεῖο τῆς μίμησης, ποὺ ἀποτελεῖ βασικό της γνώρισμα. Ὁ 'Αριστοτέλης εἶναι αἰσθητικός· ἀλλὰ τὰ συμπεράσματά του, γιὰ τὴν ποιητικὴ δημιουργία τῆς ἐποχῆς του, χρησιμοποιήθηκαν ἀπ' αὐτὸν καὶ τοὺς ὀπαδούς του, σὰν προσταγὲς κάθε καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καὶ ἔγιναν τὸ κριτικὸ δόγμα τῆς κλασικῆς σχολῆς. Ὁ αἰσθητικὸς λοιπὸν ἐπηρεάζεται θέλοντας καὶ μὴ ἀπὸ τὶς ἰδέες τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀναλύοντας, μὲ ἀντικειμενικὴ διάθεση, τὰ αἰσθητικὰ φαινόμενα, τὶς ἐκφράζει ἀρνητικὰ ἢ θετικά, κάνοντας ἔτσι καὶ Κριτικὴ τῆς τέχνης.

Ὁ κριτικὸς πάλι στὴν πολεμική του κατὰ τῆς καλλιτεχνικῆς ἑτεροδοξίας ἢ καὶ στοὺς ἐπαίνους του ὑπὲρ τῆς καλλιτεχνικῆς ὁμοδοξίας του, διατυπώνει σκέψεις ποὺ ἔχουν, κάποτε, γενικώτερη ἀξία καὶ ἐπιζοῦν τῆς σχολῆς του. Ὁ χωρισμὸς λοιπὸν τῆς Αἰσθητικῆς ἀπὸ τὴν Κριτικὴ τῆς Τέχνης δὲν παρουσιάζεται στὰ φιλοσοφικὰ κείμενα μὲ τὴν ἀδρότητα ποὺ θέλουν νὰ παραστήσουν.

Δὲν εἶναι μόνον ἡ θεώρηση τοῦ ἔργου τέχνης, ποὺ ὑπάγεται στὸ πεδίο τῆς αἰσθητικῆς ἔρευνας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἔργο τέχνης. 'Η ἔκφραση τοῦ ὡραίου δὲν γίνεται σ' αὐτὸ θεωρητικά, ἀλλὰ πρακτικά. Ὁ καλλιτέχνης δηλαδὴ κατεργάζεται μὲ εἰκόνες αἰσθητὲς ὅ,τι ὁ φιλόσοφος διαμορφώνει μὲ ἰδέες ἀφηρημένες. Τὸ ὡραῖο στὴν πρώτη περίπτωση ἐνσωματώνεται σ' ἕνα μνημεῖο τέχνης. Στὴ δεύτερη περίπτωση περιγράφεται σ' ἕνα ἔργο φιλοσοφίας.

Τὸ ἔργο τέχνης εἶναι ἕνα γεγονὸς χειροπιαστό, ποὺ προσφέρεται στὶς αἰσθήσεις καὶ στὸ γοῦστο. Εἶναι δουλειὰ τοῦ σοφοῦ νὰ τὸ ἀναλύση, νὰ τὸ συσχετίση μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχής του καὶ νὰ βγάλη, ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐμπειρικὴ σπουδή του, συμπεράσματα γιὰ τὶς αἰσθητικὲς ἀρχὲς ποὺ τὸ διέπουν. Οἱ ἀρχὲς αὐτὲς μποροῦ καὶ νὰ μὴ συμφωνοῦν μὲ τὶς αἰσθητικὲς ἰδέες, ποὺ διατύπωσε κάποιος διανοούμενος, σύγχρονος μὲ τὸ ἔργο τέχνης. Παράδειγμα ἡ αἰσθητικὴ τοῦ ρεαλισμοῦ στὴν 'Ελλάδα, τὸν Δ΄ π. Χ. αἰώνα, καὶ ὁ Πλάτων. Αὐτὸ σημαίνει πὼς τὸ ἔργο τέχνης ἐνσαρκώνει ἕνα δικό του ἰδανικὸ ὁμορφιᾶς, ποὺ δὲν εἶναι πάντα τὸ ἴδιο μὲ τῆς φιλοσοφίας.

Αἰσθητικὴ λοιπὸν σημαίνει δημιουργία καὶ θεώρηση τοῦ ὡραίου. Τὸν ὅρο «ὡραῖο» τὸν παίρνομε μὲ τὴν ἱστορική του ἔννοια καὶ ὄχι μὲ τὴ μεταφυσική. Κάθε κοινωνικὴ ὁμάδα, πρωτόγονη ἢ πολιτισμένη, λευκὴ ἢ ἐγχρωμη, πολυθεϊκὴ ἢ μονοθεϊκή, εὐρωπαϊκὴ ἀσιατικὴ εἶχε καὶ ἔχει ἕνα ἰδανικὸ ὁμορφιᾶς. Τὸ ἰδανικὸ αὐτὸ ἀλλάζει μὲ τὸν τόπο, τὸ χρόνο, τὰ ἤθη, τὶς ἰδέες. Εἶναι σχετικό. 'Αλλὰ τὸ ἰδανικὸ αὐτὸ σὰν τυπικὴ ἔννοια, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἱστορικό της περιεχόμενο, ὑπάρχει παντοῦ καὶ πάντα. Δὲν εἶναι μιὰ μεταφυσικὴ ἰδέα ἀπόλυτη. Εἶναι μιὰ λογικὴ ἐποπτεία ἐκ τῶν ὑστέρων χρήσιμη γιὰ νὰ βάλωμε τάξη στὸ ὑλικὸ τῆς ἐμπειρίας μας καὶ νὰ ὀργανώσωμε μὲ σύστημα τὶς γνώσεις μας.

'Η δημιουργία τοῦ ὡραίου γίνεται μὲ τὸ ἔργο τέχνης. 'Η θεώρηση τοῦ ὡραίου γίνεται ἄλλοτε μὲ τὴν Αἰσθητικὴ καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν Κριτικὴ τῆς Τέχνης. Οἱ θεωρίες γιὰ τὸ ὡραῖο εἶναι γι' αὐτὸ ἄλλοτε ἐπαγωγικὲς καὶ ἄλλοτε ἀπαγωγικές.

Τὸ ὡραῖο ἄρχισε νὰ γίνεται ἀντικείμενο θεωρητικῆς συζήτησης στὰ χρόνια τοῦ Πλάτωνος. 'Αφορμὴ σ' αὐτὴν ἔδωσαν τὸ ποιήματα τοῦ 'Ομήρου καὶ τοῦ 'Ησιόδου. Ἔπρεπε τὰ ποιήματα αὐτὰ νὰ διδάσκωνται στοὺς νέους ἢ ὄχι;

Ὁ Πλάτων ἀπαντοῦσε ὄχι! Τὰ παιδαγωγικὰ ὅμως συστήματα, ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὶς ἡμέρες του εἶχαν ἀπαντήσει στὸ ἐρώτημα αὐτὸ καταφατικά. Οἱ φίλοι τότε καὶ οἱ ἐχθροὶ τῶν δυὸ ποιητῶν καταπιάστηκαν μὲ τ' ὅλο ζήτημα τοῦ ὡραίου καὶ τῆς τέχνης καὶ ἀναζήτησαν τοὺς δεσμοὺς ποὺ ἔχουν ἢ ποὺ πρέπει νὰ ἔχουν αὐτὰ μὲ τὶς ἰδέες τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὠφέλιμου στὴν πολιτεία. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ Κριτικὴ τῆς Τέχνης καὶ ἡ Αἰσθητική, εἴτε σὰν συνείδηση εἴτε σὰν δεοντολογία τῶν κανόνων ἐκείνων ποὺ ὅταν ἐφαρμόζωνται στὴν τέχνη δημιουργεῖται τὸ ὡραῖο.

Πρὶν ὅμως οἱ φιλόσοφοι ἀποκτήσουν συνείδηση τῶν ὡραιολογικῶν κανόνων ἡ τέχνη λειτουργοῦσε στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία σύμφωνα μ' ἕνα δικό της σύστημα, ποὺ εἶχε ἀποκτηθῆ μέσα στὴ μακρόχρονη ἱστορία τῆς ἀνθρώπινης ἐμπειρίας. 'Η αἰσθητικὴ λοιπὸν πρὶν ὑπάρξει σὰν ἐπιστήμη ὑπῆρξε σὰν πραγματικὸ γεγονὸς στὸ ἔργο τέχνης.

'Η διαμόρφωση τοῦ πραγματικοῦ αὐτοῦ γεγονότος ὀφείλεται στὴν ἀνάγκη ποὺ ἔνιωσε ἀπὸ νωρὶς ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία νὰ διατηρήση τὴν ἀποκτημένη βιοτεχνική της πεῖρα. 'Η πρωτόγονη κοινωνικὴ ὁμάδα, ποὺ κατακτοῦσε, βῆμα μὲ βῆμα, τὸ φυσικό της περιβάλλον μὲ μαγικοὺς καὶ κατασκευαστικοὺς συνδυασμοὺς καὶ ἔξυπνες τεχνικὲς λύ-

(Συνέχεια στὴν 7η σελίδα)

Το Χρονόγραφημα Μας

ΑΝΑΧΡΟΝΙΣΜΟΣ

Οἱ νέοι, ποὺ γράφουν, καὶ γιὰ τὴν ἀκρίβεια οἱ νεαροὶ ποὺ ἀραδιάζουν τὶς πρῶτες ἀνησυχίες τους σ' ἕνα πεζὸ ἢ τραγούδι, στέλνοντας τὰ πρῶτα τους αὐτὰ γυμνάσματα γιὰ δημοσίευση δὲν παραλείπουν νὰ τονίσουν πῶς πρόκειται γιὰ μιὰ ἀληθινὴ ἱστορία, ποὺ τὴν ἔζησαν σ' ὅλες τὶς λεπτομέρειές της καὶ ποὺ γι' αὐτὸ ἔχουν τὴν ἐντύπωση πῶς ὅ,τι γράψανε εἶνε ἀριστούργημα. Καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ πάλι, ποὺ διαβάζουν τὶς περιπέτειες τοῦ Σεβὰχ θαλασσινοῦ ποὺ τὰ γοήτεψε θὰ σᾶς δοῦνε σὰν ἄσπονδο ἐχθρό, ἂν τολμήσετε νὰ τοὺς πῆτε πῶς ὅλ' αὐτὰ δὲν γίνονται στὴν πραγματικότητα, μὰ εἶνε «ἀποκυήματα» τῆς φαντασίας ἑνὸς κάποιου συγγραφέα.

Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις, εἶνε φανερό, πῶς οἱ «ἀμύητοι» τῆς Τέχνης θεωροῦνε σὰν τὸ σπουδαιότερο προσὸν ἑνὸς ἔργου, νὰ εἶνε «ἀληθινό», ἔννοια ποὺ σημαίνει γι' αὐτούς, πῶς πρέπει αὐτὸ ποὺ γράφουν νἄχει γίνει μπροστὰ στὰ μάτια τους. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ κατάπληξή του διαβάζει ὁ νεαρὸς ποιητὴς στὸ περιοδικό, ποὺ ἔστειλε τοὺς στίχους του «πρὸς κρίσιν», πῶς δὲν ἔχουν... εἰλικρίνεια. Πῶς μπορεῖ νὰ συμβαίνει τέτοιο πρᾶμα ; Μήπως ἡ πολυθυμνητη ἠρωΐδα του δὲν τὸν ἐνκατέλειψε στ' ἀλήθεια, μήπως δὲν ἔκλαψε στ' ἀληθινὰ γιὰ τὸ χαμό της, προτοῦ ἀποφασίσει νὰ τὴν παραδώσει στὴν ἀθανασία κάνοντάς την στίχους ; Κι' ἡ ἀπορία του εἶναι δικαιολογημένη γιατὶ δὲ μπορεῖ νὰ νοιώσει πῶς ἄλλο πρᾶμα εἶνε ἡ «εἰλικρίνεια» στὴ ζωὴ κι' ἄλλο πρᾶμα ἡ «εἰλικρίνεια» στὴν Τέχνη. Πῶς μπορεῖ ὁ καλλιτέχνης νὰ μᾶς διηγιέται μιὰ ἱστορία, ποὺ ἔγινε στὴν πραγματικότητα χωρὶς νὰ μποοεῖ νὰ μᾶς πείσει, πῶς εἶνε ἀληθινὴ κι' ἀντίθετα νὰ μᾶς ἐπιβάλλει μιὰ ὁλότελα φανταστικὴ γιὰ ἀληθινή.

Ἡ πραγματικὴ «ἀλήθεια» κι' ἡ «ἀλήθεια» τῆς Τέχνης εἶνε ἕνα ζήτημα λυμένο πιὰ ἀπὸ παλιά ! Ὡστόσο δὲν εἶνε πολὺς καιρὸς ποὺ οἱ περισσότεροι κριτικοὶ τῶν ἐφημερίδων, χωρὶς νἆνε παιδιὰ ἀλλὰ ἄνδρες σοφοί, κρίνοντας ἕνα θεατρικὸ ἔργο, ἀσχολοῦνταν πρωταρχικὰ καὶ θορυβήσανε ὄχι λίγο μὲ τὸ ὅτι ἡ ἱστορία ποὺ παρουσίασε ὁ συγγραφέας του ἐπὶ σκηνῆς ἦταν ἀληθινὴ ὡς τὴν τελευταία τὴς λεπτομέρεια, πῶς τὴν εἶχε ζήσει ὅπως ἀκριβῶς τὴν παρουσίαζε. Κι' ἔπειτα τί γίνηκε μ' αὐτό ; Μήπως θὰ πρέπει νὰ σταματήσει ὁ ἥλιος νὰ κινεῖται περὶ τὴν γῆν ὅπως πιστεύανε οἱ παληοί, ἢ ἡ γῆ περὶ τὸν ἥλιον ὅπως πιστεύουνε οἱ σημερινοὶ ἐπειδὴ ἕνας συγγραφέας εἶχε μιὰ ἐρωτικὴ περιπέτεια; Καὶ γιατὶ θὰ πρέπει ν'ἀνεβάσουμε σὲ κανόνα μιὰ περίεργη περίπτωση ποὺ ἐπειδὴ γίνηκε στὴν πραγματικότητα μιὰ φορὰ δὲ σημαίνει πῶς μπορεῖ νὰ ὀψωθῆ σὲ κοινωνικὸ δόγμα. Ἐκεῖνο ποὺ θὰ πρέπει νὰ πρωτοκοιτάξουμε εἶνε ἂν ὁ συγγραφέας μὲ τὰ καλλιτεχνικά του μέσα μᾶς ἔπεισε πῶς ἡ περίεργη ἱστορία του εἶνε ἀληθινὴ καὶ ὄχι ἂν ἔγινε πραγματικά. Ἡ τέχνη δὲν φωτογραφίζει τὴν πραγματικότητα. Ὁ δημοσιογράφος πασκίζει ν' ἀνακαλύψει τὴν ἀλήθεια στὴν κάθε μιὰ ἱστορία, ποὺ συμβαίνει γύρω μας καὶ σ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς στηρίζεται τὸ ταλέντο του. Ὁ λογοτέχνης ὅμως μᾶς δίνει τὴν πραγματικότητα κοιταγμένη μέσ' ἀπὸ τὴν καλλιτεχνική του ἰδιοσυγκρασία. Βέβαια καὶ τοῦτος ὁ ἀφορισμὸς δὲν εἶνε ἀπόλυτος γιατὶ θὰ πρέπει πάλι νὰ πεῖθει τὸν ἀναγνώστη του, πῶς μπορεῖ νὰ τὴ βλέπει ἔτσι, διαφορετικὰ φτάνουμε πιὰ στὸ ἀφηνίασμα τοῦ «ὑποκειμενισμοῦ» ποὺ κατάφερε νὰ ἐκπορθήσει καὶ τὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία καὶ ποὺ τόσο σοφὰ τὸ ἀντιμετώπισε ὁ κ. Τέλλος Ἄγγρας σ' αὐτὴ τὴ σελίδα μὲ τὰ δυὸ τελευταῖα του αἰσθητικὰ ἄρθρα.

Ὡστόσο ὁ κανόνας μένει πάντα ὁ ἴδιος. Ἡ πραγματικὴ «ἀλήθεια» κι' ἡ «ἀλήθεια» τῆς Τέχνης εἶνε δυὸ πράματα ἄσχετα καὶ κάθε συζήτηση πάνω σ' αὐτὸ—καὶ μάλιστα ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ εἶνε ἢ θὰ πρέπει νἆνε κατατοπισμένοι πάνω στὰ τέτοια ζητήματα—εἶνε καθαρὸς ἀναχρονισμός.

ΣΠ. ΓΙΑΝΝΑΤΟΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Η "ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ,,

τοῦ κ. Κ. Α. ΜΕΡΑΝΑΙΟΥ

Κάπως περίεργα ξαναντήχησε στὶς πολυσήμαντες τοῦτες μέρες ὁ τόνος ἑνὸς πολύχρονου, δραματικοῦ καὶ δικαιωμένου πιὰ ἱστορικοῦ ἀγώνα. Καὶ τὸ περίεργο αὐτὸ αἴσθημα προκλήθηκε ἀπ' τὴ διαπίστωση πῶς ἀκόμα ὑπάρχουν ἀνάμεσά μας θλιβερὲς ἐπιβιώσεις, ποὺ μάταια προσπαθοῦν νὰ ἀντλήσουν δύναμη καὶ ζωὴ ἀπὸ μιὰ νεκρὴ πιὰ ἀτμοσφαῖρα. Πρὶν ὅμως ἀκουστεῖ καλὰ-καλὰ ἡ σβυσμένη κι' ἄτονη φωνὴ τῶν ὑπέρμαχων ἑνὸς ἀνύπαρκτου ἰδανικοῦ, βουερὸς κι' ὁρμητικὸς ξεχύθηκε ὁ χείμαρρος τῆς ζωῆς καὶ παράσυρε τὰ ἀδύναμα λείψανα στὸ ἀγύριστο ρεῦμα του. Ἀπὸ τὴν ἀκατανόητη ἐξόρμηση ποὺ ἐπιχείρησαν οἱ λιγοστοὶ καθαρευουσιάνοι τοῦ καιροῦ μας κέρδισε μονάχα ἡ ὑπόθεση τῆς δημοτικῆς, τῆς ζωντανῆς γλώσσας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ τὸ κέρδος δὲν εἶναι μονάχα ἠθικό, ἀλλὰ καὶ πρακτικό. Ὑπεύθυνοι καὶ ἱκανοὶ ἐκπρόσωποι τῆς ἐπιστήμης, ποὺ πρὶν ἀπὸ λίγο ἦταν ἀπάτητο κάστρο γιὰ τὴ δημοτική, βροντοφώνησαν καὶ διαλάλησαν τὴν πίστη τους στὴ λαϊκὴ γλώσσα. Κι' ὄχι μονάχα αὐτὸ ἀλλὰ μὲ αὐστηρὴ καὶ καθολικὴ κατανόηση τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος,ὁπογράμμισαν τὴν ἐπάρκειά της καὶ στὸν τομέα τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας.

Δὲ σκοπεύουμε στὸ προκείμενο ν' ἀντικρούσουμε ἀντίπαλους, γιατὶ αὐτοὺς τοὺς ἀντιμάχεται ἡ πράξη. Οὔτε θέλουμε νὰ συνηγορήσουμε γιὰ τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ μας, γιατὶ αὐτὴ βρίσκεται πέρα καὶ πάνω ἀπὸ κάθε συνηγορία. Ἡ δημοτικὴ γλώσσα μας εἶναι ζωὴ καὶ τὴ ζωὴ εἶναι ἀκατανόητο καὶ ἐπικίνδυνο νὰ τὴν ἀονιόμαστε. Ἀκόμα, ἡ δημοτικὴ εἶναι πίστη, συνείδηση καὶ ὄργανο τῶν ἄξιων πνευματικῶν ἡγετῶν μας καὶ κατὰ συνέπεια τὸ μοναδικὸ ὅσο καὶ πολύτιμο πνευματικὸ ἐκπολιτιστικὸ βιός μας. Τὸ μόνο μας καθῆκον εἶναι νὰ κατανοήσουμε βαθύτερα τὴ θέση μας ἀπέναντι στὸ γλωσσικό, γιὰ νὰ ἐπιλυθοῦν ἀκοπώτερα καὶ ταχύτερα ὁρισμένα πιὸ δευτερώτερα ζητήματα.

Καὶ τὸ ἔργο αὐτὸ τῆς πληρέστερης καὶ καθολικῆς κατανόησης τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος διευκολύνεται τεράστια ἀπὸ τὴν ἐργασία ἑνὸς ἀκαταπόνητου ἐρευνητῆ τῶν κοινωνικοϊστορικῶν μας ζητημάτων. Ἐργασία ποὺ ἦρθε σὰν ἐπιστέγασμα τῆς τελευταίας τούτης διαμάχης.

Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Γιάννη Κ. Κορδάτου "Ἱστορία τοῦ Γλωσσικοῦ μας Ζητήματος", σύνθεση σειρᾶς ἄλλων ἀνάλογων προεργασιῶν, μᾶς δίνει, βασισμένο σ' ἕνα αὐστηρὰ καθωρισμένο κριτήριο, ἀνάγλυφη τὴν ἱστορικὴ πορεία τοῦ ζητήματος, τὴν ἱστορικὴ καὶ κοινωνικὴ αἰτιολόγηση τῶν σταθμῶν ποὺ διάτρεξε. τὴ σημερινή του μορφὴ καὶ καλοθεμελιωμένα πορίσματα γιὰ μιὰν ὁριστικὴ μορφολογικὴ ἀποκρυστάλλωση τῆς γλώσσας μας.

***

Ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία στὴ συγγκρότησή της καὶ στὴν ἱστορική της ἐξέλιξη προσδιορίζεται ἀπὸ νόμους. Τὰ φαινόμενα κατὰ συνέπεια ποὺ παρατηροῦμε στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία ὑπακοῦουν κι' αὐτὰ στοὺς ἴδους νόμους. Ἡ γλώσσα λοιπὸν σὰν κοινωνικὸ φαινόμενο ἀκολουθεῖ κι' αὐτὴ ἀνάλογο δρόμο. Λοιπὸν ἡ τάδε ἢ τάδε μορφὴ ποὺ παίρνει ἕνα κοινωνικὸ φαινόμενο δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα αὐθαίρετων καὶ ἀνεξάρτητων ἀπὸ κάθε προσδιορισμὸ παραγόντων, ἀλλὰ ἀναγκαῖο ἐπακόλουθο τῆς ὕπαρξης καὶ τῆς λειτουργίας ὡρισμένων βασικῶν αἰτίων. Γι' αὐτὸ ἂν θέλουμε νὰ μελετήσουμε καὶ νὰ τοποθετήσουμε ὀρθὰ ἕνα ὁποιοδήποτε φαινόμενο, πρέπει νὰ προσπαθήσουμε νὰ βροῦμε τὶς αἰτίες ποὺ τὸ καθορίζουν. Ἰδιαίτερα στὸ ζήτημα ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε καὶ νὰ ἐκτιμήσουμε ἀντίστοιχα τοὺς σταθμοὺς ποὺ διάτρεξε τὸ γλωσσικό μας ζήτημα καθὼς καὶ τὴ σημερινὴ μορφὴ του θὰ πρέπει ν' ἀναζητήσουμε καὶ νὰ βροῦμε τοὺς παράγοντες καὶ τὶς αἰτίες ποὺ τὸ κίνησαν. Κι' αὐτὸ μόνο μὲ τὴν ἱστορία θὰ τὸ κατορθώσουμε. Νὰ γιατὶ ἐντελῶς καὶ ξεχωριστὰ σημαντικὴ τοῦ κ. Γιάννη Κορδάτου, ἡ ἐργασία.

***

Στὸ Βυζάντιο βρίσκουμε κληρονομημένη ἀπ' τοὺς τελευταίους ἑλληνιστικοὺς χρόνους τὴ διγλωσσία. Τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ χάσμα ὄχι μόνο δὲ γεφυρώνεται στὰ κατοπινὰ χρόνια, ἀλλὰ ἀντίθετα ὁλόενα καὶ βαθαίνει. Ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ ἔχουμε τὴν ἀριστοκρατία ποὺ διαθέτοντας τὰ μέσα μορφώνεται καὶ πλουτίζει τὴ γλώσσα της μὲ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια κι' ἀπ' τὴν ἄλλην τὶς λαϊκὲς μάζες ποὺ σκληρὲς βιωτικὲς καὶ κοινωνικὲς συνθῆκες τὶς ἀπομακρύνουν ὄχι μονάχα ἀπ' τὶς πνευματικὲς ἀσχολίες ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάθε στοιχειώδη μορφωτικὴ ἀγωγή. Τὸ ἀποτέλεσμα ἡ βαθμιαία φτώχεια τοῦ γλωσσικοῦ τους αἰσθήματος. Γι' αὐτὸ τώρα δίπλα στὶς ἄλλες κοινωνικὲς διακρίσεις ἀνάμεσα στοὺς εὐγενεῖς καὶ στὸ λαό, ὑπάρχει καὶ ἡ διάκριση τῆς γλώσσας. Ὁ λαὸς μιλάει τὴ χυδαία, ἐνῶ οἱ εὐγενεῖς ἀττικίζουν. Αὐτὸ μὲ ὡρισμένες ἐξαιρέσεις βαστάει ἴσαμε τὸν 14ον αἰώνα.

Ἡ ἅλωση τῆς Πόλης δίπλα στὶς ἄλλες συνέπειες προκάλεσε καὶ κάποια διάσπαση τῆς συνοχῆς τῆς βυζαντινῆς φεουδαρχικῆς ἀριστοκρατίας, διάσπαση ποὺ ἐπηρέασε καὶ τὴ γλώσσα. Μαζὺ μὲ τὸ χάσιμο πολλῶν προνομίων τους, οἱ Βυζαντινοὶ εὐγενεῖς καὶ ἰδιαίτερα ὁ Κλῆρος, ἔχασαν στὴν ἀρχὴ τοὐλάχιστον, καὶ τὴ φανατικὴ προσήλωσή τους στὴ λογία παράδοση. Κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ σχετικὴ χαλάρωση βλέπουμε τὴν προοδευτικὴ ἐπικράτηση τῆς λαϊκῆς γλώσσας, ἰδιαίτερα στὴν ποίηση, (Θρῆνος τῆς Πόλης τοῦ Ἐμμ. Γεωργιλᾶ) καὶ κατόπι σ' ὅλες τὶς γραφτὲς ἐκδηλώσεις· (χαρακτηριστικὸ εἶναι ἡ μετάφραση στὰ 1630 τῆς Καινῆς Διαθήκης, στὴν ἁπλῆ γλώσσα ἀπ' τὸν Μάξιμο τὸν Καλλιπολίτη, μὲ πρόλογο τὸν πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρη). Καὶ αὐτὸ κρατάει σχεδὸν ἴσαμε τὶς παραμονὲς τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 21. Στὸ μεταξὺ ὅμως ἡ οἰκονομικοκοινωνικὴ ἐξέλιξη καὶ διαμόρφωση τῆς Εὐρώπης ἄρχισε νὰ φέρνει σὲ ὀξύτατη ἀντίθεση τοὺς φορεῖς τῶν νέων κοινωνικοοικονομικῶν τάσεων, δηλαδὴ τοὺς "Ἕλληνες ἀστούς, μὲ τὰ ὑπολείμματα τῆς Βυζαντινῆς φεουδαρχίας καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὸν Κλῆρο. Ἡ ἀντίθεση αὐτὴ ἐκδηλώνεται καὶ στὴ γλώσσα. Τὰ νέα στοιχεῖα θέλουν τὴ λαϊκὴ γλώσσα, ἐνῶ ὁ Κλῆρος καὶ οἱ Φαναριῶτες τὴν ἀρχαΐζουσα. Ἡ ἐπικράτηση τῆς ἐπανάστασης τοῦ 21, ποὺ ἦταν ἐπικράτηση καὶ τῶν προοδευτικῶν παραγόντων δὲν φέρνει καὶ τὴν ἐπικράτηση τῆς λαϊκῆς γλώσσας. Ἡ γλώσσα τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ οὐσιαστικὰ ἦταν ἀκαλλιέργητη, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ Ἐκκλησία εἶχε μιὰ καλλιεργημένη γραφτή,ποὺ ὅσο καὶ νἆναι ἐπηρέαζε τοὺς μορφωμένους, γι' αὐτὸ λοιπὸν μιὰ μερίδα μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Κοραῆ, τάχθηκε ὑπὲρ τῆς ἁπλοποίησης τῆς ἀρχαΐζουσας.

Ἡ συμβιβαστικὴ αὐτὴ τάση, ποὺ ἦταν γενικὸ γνώρισμα, τῶν Ἑλλήνων ἀστῶν ἀπέναντι στὰ φεουδαρχικὰ λείψανα, ἐπέδρασε ἀπόλυτα στὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Σὲ λίγο οἱ πρόμαχοι τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 21, μιὰ ποὺ ἐπιβλήθηκαν ἄρχισαν νὰ ἀντιμετωπίζουν τὰ κοινωνικὰ πράγματα, φυσικὰ καὶ τὴ γλώσσα, μὲ καινούργιο μάτι. Τὸ ζήτημα μετατοπιζόταν ἀλλοῦ, καὶ τὸ πρόβλημα ἔμπαινε σὲ κάινούργια καὶ ὀξύτερη φάση, ποὺ συνεχίζεται καὶ στὶς μέρες μας.

Ἡ σημασία ὅμως τοῦ ἔργου τοῦ κ. Κορδάτου δὲν εἶναι ἡ ξηρὴ ἱστορικὴ ἀφήγηση καὶ ἐνημέρωσή μας στὶς ἐναλλαγὲς ἑνὸς πολυτάραχου ἀγώνα. Ὁ κ. Κορδᾶτος δὲ διστάζει, μιὰ ποὺ τὸ ἔργο του εἶναι ἔργο ζωῆς, μὲ θερμότατο τωρινὸ παλμό, νὰ μᾶς πεῖ τὴν ὑπεύθυνη γνώμη του γιὰ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν τὸ ἄμεσο γλωσσικὸ μέλλον μας. Ἔτσι καὶ ἀπόλυτα σωστὰ ὑπογραμμίζεται παρ' ὅλο ποὺ ἦταν ὁλότελα φυσιολογικὴ καὶ ἀναγκαία ἡ ἐμφάνισή του ἡ μονομέρεια τοῦ ψυχαρισμοῦ, ποὺ ἀντιμετωπίζοντας τὴ γλώσσα ἀπ' τὸ γραφεῖο, ὅπως καὶ ὁ Πάλλης κι' ὁ Βλαστός, ἔπαιρνε ὑπ' ὄψει του μονάχα τὴ γλώσσα τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν καὶ ἀγνοοῦσε ὁλότελα τὴν καθαρεύουσα. Γι' αὐτὸ κατάντησε, ὅπως πολὺ σωστὰ τὸ λέει ὁ Κ. αἶρεση, ποὺ ἔβλαψε σὲ πολλὰ (σελ. 200). Ἐξ ἄλλου ἡ καθαρεύουσα ἐξ αἰτίας τῆς τεχνητῆς της ἐπιβολῆς ἔχει νοθέψει τὸ λαϊκὸ γλωσσικὸ αἴσθημα καὶ ἐπηρεάζει γενικὰ τὴ λαϊκὴ γλώσσα. Γιὰ ἕναν ὡρισμένο καιρὸ ἀκόμα θὰ ὑπάρχει διγλωσσία, μὰ τὸ χάσμα θὰ γεφυρώνεται ὁλόενα ὅσο οἱ ἐπιστήμονες πορίζω θὰ δουλεύουν στὰ θέματά τους μὲ τὴ δημοτικὴ καὶ παράλληλα καὶ πρωταρχικὰ ὅσο θὰ ἀνυψώνεται τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ.

Ἀκόμα σημειώνουμε πῶς στὴν τελικὴ διαμόρφωση τῆς γλώσσας θὰ πρέπει ληφθεῖ ὑπ' ὄψει ἡ γλώσσα τῶν πόλεων, τῶν ἀστικῶν κέντρων, γιατὶ ἀκριβῶς ἡ πόλη κοινωνικότερα συγκροτημένη ἀπ' τὸ χωριὸ ἔχει πλουσιώτερο καὶ πιὸ καλλιεργημένο γλωσσικὸ αἴσθημα.

Αὐτὰ εἶναι σὲ γενικώτατες γραμμὲς τὰ πλαίσια τῆς ἱστορίας τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος. Στὸ βιβλίο τοῦτο ὑπάρχει πολύτιμο ὑλικὸ γιὰ ὅσους ποθοῦν νὰ δοθοῦν σὲ εἰδικοὺς τομεῖς καὶ πλευρὲς τοῦ πολυκύμαντου τούτου ζητήματος. Πάντως πάνω καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα καὶ μακρυὰ ἀπὸ κάθε εἶδους προκατάληψη τὸ βιβλίο αὐτὸ πρέπει νὰ διαβαστεῖ. Τὸ σημείωμά μας τοῦτο μόνο μὲ τὸ σκοπὸ αὐτῆς τῆς παρότρυνσης γράφτηκε, γιατὶ ἀκριβῶς ἀπ' τὴν ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος θὰ ἀναμετρήσουμε τὴ σημασία καὶ τὸ μεγαλεῖο γιὰ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ τοῦ ἀγώνα ποὺ διαδραματίστηκε καὶ ἐξακολουθεῖ, καθὼς καὶ τὸ χρέος τῶν ὑπεύθυνων γιὰ τὴν τελειωτικὴ ρύθμιση καὶ τῶν ὑπόλοιπων προβλημάτων ποὺ ἀναφέρονται στὴ σημερινὴ μορφὴ τῆς δημοτικῆς μας γλώσσας.

Κ. Α. ΜΕΡΑΝΑΙΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΡΥΘΜΟΙ

• ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ •

Τοῦ ἀρχιτέκτονα κ. **ΑΡΙΣΤΟΜ. ΠΡΟΒΕΛΕΓΙΟΥ**

Περπατώντας σὲ τούτους δρόμους σκέφτομαι, μετρῶ... Μετρῶ τὶς διαστάσεις τοῦ χώρου, τοὺς ὄγκους, τὶς προπτικές, τὴ λεπτή, τὴ γιομάτη ἀτμόσφαιρα, εἰσπνέω βαθειὰ καὶ τὴ χαίρομαι...

Ὑπολογίζω τὸ φῶς. Τὸ φῶς τὸ ἄνωθεν. Τὸ φῶς ποὺ εἶναι ἡ κίνηση...

Ἡ σκιὲς ποὺ προβάλλονται εἶναι μέτρο, μὰ μετριοῦνται κι' αὐτές...

Τὰ τεχνητὰ φῶτα προεκτείνουν τὴ ὀρθολογισμένη σαφήνεια τῆς μέρας ἀπ' τὸ βαθὺ μυστήριο τῆς νύχτας. Στεφανώνουν μ' ἀπαλὲς ἀνταύγειες πολύχρωμης σκέψης τὴ κατοικημένη φλοῦδα τῆς Γῆς.

Γι' αὐτὸ μετρῶ καὶ τὰ τεχνητὰ φῶτα...

Εἶναι τὸ ἐσωτερικὸ φῶς ποὺ ἐκφράζεται, μὲ πάλη, μὲ ἀνάταση, μὲ πίστη, σὲ ραδινὲς κολῶνες, ποὺ ἀγκαλιάζονται αἰσθητικὰ μὲ τὸν αἰθέρα ἢ μὲ μορφὲς πλαστικὲς καὶ ὄγκους σὲ σύνθεση λυτρωτική.

Ἀνατείνομαι πρὸς τὸ "Απειρο...

Μετρῶ τὸ ἐσωτερικὸ φῶς κι' ἁπλώνω τὴν αἴσθηση καὶ τὴ σκέψη μου στοὺς δρόμους στὰ γεφύρια στοὺς ναοὺς στὶς ἀγορὲς καὶ τὰ σπήτια.

Στοχάζομαι τὶς ἀτέρμονες θάλασσες, τ' ἀχανῆ καμποτόπια...

Προχώρῶ καὶ σκέφτομαι καὶ μετρῶ. Μέτρο μου ἡ Ζωή. Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ὅλων ποὺ εἶναι μιὰ καὶ χωρὶς αὐτὴ δὲν ὑπάρχει ἡ ἔννοιά της, δὲν νοεῖται οὔτε σκέψη, οὔτε μέτρο, οὔτε ρυθμός, οὔτε ἁρμονία...

Περπατῶ στὴν πόλη. Στὴν Πολιτεία ποὺ ἔχω ζήσει παντοτινά. Ἀλλοτινὰ καὶ μελλοντικά... Ἐρευνῶ γιὰ νὰ γνωρίσω τὴ μορφή της. Γιὰ νὰ γνωρίσω τὴν καρδιά...Τὸν παλμὸ τὸν ἐγκέφαλο ποὺ κυβερνάει αὐτὲς τὶς ἁπλὲς πολυπλοκότητες τὶς λεπτομέρειες ποὺ εἶναι ἡ οὐσία...

Δίνομαι πρωτόγονος, ἁπλός, χωρὶς προκατάληψη, γιὰ νὰ νοιώσω τὴν πόλη, σὰν κάποιο τοπίο μὲ νόημα ὀργανικό· μὰ σύντομο καὶ συμπυκνωμένο· μὲ νόηση καὶ σκοπιμότητα καὶ χρονικὴ διάσταση μὲ μέτρο τὴ Ζωή... Οἱ δρόμοι μ' ὀδηγᾶνε σὲ δρόμους. Ὅ,τι ζητάω εἶναι ἡ στέρεη ἐπαφὴ τῆς σκέψης μὲ τὴν αἴσθηση ποὺ τὴ χάνης ἀπ' τὴν ἰσόρροπη ἐπαναλειψη τῶν ἴδιων μορφῶν.

Καὶ τότε εἶναι ἔμμονη ἡ ἰδέα ποὺ σὲ κυριεύει... Οἱ δρόμοι μ' ὀδηγᾶνε σὲ δρόμους σὲ τοπεῖα σὲ πλατφόρμες. Ἐδῶ ὁ χῶρος εἶναι ἀνοιχτός, ἐκεῖ κλειστὸς ὁ ὁρίζων...

Γυρνῶ τώρα σὲ στενοὺς σκολιοὺς δρόμους, ὑπαίθριους ὀχετοὺς, ἀνάμεσα ἀπὸ μικρὲς θλιμένες καλύβες—ἀπὸ ξύλο, ἀπὸ γκαζοτενεκὲ ἢ ἀπὸ πλίθες — πολὺ ἀφελεῖς καὶ κουρασμένες, ποὺ ἀνίσχυρες ν' ἀντιδράσουν εἰσπνέουν βαθειὰ τὴν ὑγρὴ σαπίλα...

Ἐγκαταλειμένες συνοικίες τῶν ἐνδεῶν... Ἐγκαταλειμένοι δρόμοι· ἀκάθαρτοι χωρὶς τὴ χαρά... Σωριασμένοι ναυαγοὶ σὲ θλιβεροὺς χώρους, βρῶμικες φλοῦδες ποῦ κολυμπᾶνε σὲ κάποιο βαλτωμένο ρυάκι.

Κανένας χάρτης τῆς πόλης δὲν τὶς σημειώνει καὶ οἱ κάτοικοι τῶν εὔθυμων βουλεβάρτων τὶς πιστεύουν φαντασιὰ χτιστὰ τοπεῖα κάπου στὸ Χόγκ-Κόγκ καὶ ἴσως καλύβες τοῦ ἄνω Νείλου..."Ομως ἔρπουνε χαρακτηριστικὲς γραμμὲς ἑνὸς ἀρχιτεκτονικοῦ πολιτισμοῦ—μ' ἐφιαλτικὴ μοιρολατρεία—ἀπ' τὶς ἁπαλὲς παρυφὲς τοῦ Ὑμηττοῦ μέχρι τοῦ Αἰγάλεω.

Περπατῶντας στὶς στενὲς τοῦτες ρωγμὲς τῶν καλυβοσωρῶν ποὺ ἐχθρικὰ κυκλώνη ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, κατανοῶ τὴ σκόπιμη διαπαιδαγώγηση στὴν τεχνητὴ φυγὴ τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀδράνεια.

Οἱ φτωχικὲς τοῦτες συνοικίες ἔχουν δικαιώση τὴς πολεοδομικῆς τους ὕπαρξης, κάποιο συγκρότημα ἀπὸ ἐργοστάσια, κτίρια· στέρεα, μὲ τετράγωνα σαγόνια κι' ἀναπαλμοὺς μιᾶς δραστήριας λειτουργίας καὶ γενετήσιας δύναμης. Ποῦ σκορπᾶνε στοὺς γύρω κατοικημένους χώρους μὲ ἠδονές, καπνιὲς βρωμόνερα ὀξέα, ἀπορίματα.

Τοὺς δρόμους ὁρίζουν τετράγωνα ἐργοστάσια συντελεστὲς φανατικοὶ στὴ δημιουργία κουρασιτικοῦ τοπείου. Γόνιμου ἠχεροῦ τοπείου μὲ κυριαρχία τοῦ θόρυβου πάνω στὸν ὄγκο. Κυρίαρχες εἶναι ἡ ἀτμοσφαιρικὲς παλμώσεις. Καὶ ἡ ὀπτικὴ πρωτοτυπία στὴν ἐπιβολὴ μουντῶν χρωμάτων ποῦ στέλνουν στὸ ἀερόφως καὶ τὴν καλὴ Γῆ, συνεπέρνει περίσσεια...

Πλανιέμαι στὰ μοντέρνα ἐργοστάσια μὲ τὴ πολιτισμένη ἀδηφαγία καὶ τὴν ἀλαζονικὴ καὶ ὀποκριτικὴ ὀνομασία ποὺ γίνεται ἡ τυραννικὰ ὀνομασία τοῦ τοπείου...

'Εδῶ οἱ ἐμπορικοὶ δρόμοι...

Πολύχρωμο πλούσιο τοπεῖο...φανταχερὴ γιορτὴ τοῦ ἔαρος.

Διαστάσεις συγκεντρωμένου ἐνδιαφέροντος ἢ κάτι πιὸ λίγο.

Οἱ ἐμπορικοὶ δρόμοι εἶναι μιὰ χαρά. Στολίδια στὶς βιτρίνες ἑταῖρες μὲ διάθεση ἀποταμίευσης καὶ διαφημιστικὲς φορεσιές. Βιτρίνες ἀπὸ κρύσταλλο φωτεινὲς ἐπιγραφὲς πόρτες διαχυτικὲς εὐγενικὲς ποὺ ἐλκύουν . .

Προχωρῶ στοὺς ἐμπορικοὺς δρόμους μὲ χαμηλωμένα τὰ μάτια . . . τὰ φῶτα δὲν μὲ κουράζουν. μ' ἀρέσουν. Μ' ἀρέσει καὶ ὁ διάκοσμος τῶν βιτρινῶν. Καὶ ἡ ἀσωτεία, ποῦ φωνάζει δίνει νευρικότητα καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς ζωῆς ξεχυλίζει.

Προχωρῶ μὲ χαμηλωμένα τὰ μάτια γιατὶ ὑψώνοντάς τα συναντᾶς μιὰ συνέχεια ἀκατανόητη ἔξω ἀπὸ κάθε νόημα ἐνότητας μορφῆς καὶ περιεχομένου.

Τ' ἀνώγεια τῶν μαγαζιῶν εἶναι φτωχά. Παλιὰ σπήτια. Ἡ μορφές τους κουρασμένες, χαζεύουν τὴν ἀσύμετρη κόπωσή τους στὰ φωτερὰ κρύσταλλα, στὶς πολύχρωμες φίρμες καὶ τὰ μάρμαρα τῶν ἀπέναντι μαγαζιῶν . . .

. . . Κρύσταλλα, φῶτα, ἀνταύγειες πέτρες λαμπερὲς χρωματικὴ σύνθεση συμφωνικὴ πολυηχία . . .

"Ομως . . . τί ψέμμα, τί ρεκλάμα, τί φτώχεια κ' ὑποκρισία.

"Ω ! ! πόση κούρασα κι' ἰδρῶτας καὶ λύπη καὶ μιζερια γιὰ κάθε γυαλιστερὸ πετράδι . . .

Πολὺ ὡραῖα ὑψώνονται τὰ ξενοδοχεῖα. Ἐκφραστικά. πολὺ κομφόρ. Ἀτομικὴ ζωή ! Ὡραῖα τὰ ρεστοράν μὲ τὸν ἄμπλετο φωτισμὸ καὶ ἡ συμμετοχὴ τῶν πεινασμένων περαστικῶν στὶς ἀναθυμιάσεις τῆς ἐκλεκτῆς κουζίνας, βασανιστική.

Ὡραῖες ἐνδυμασίες, βραδυνές, τουαλέτες . . .

Τὰ μέγαρα ἔχουν ἀρχοντιά. Ἀριστοκρατική, μόνωση, καὶ ψυχικὴ ἀγωνία, εἶναι τὰ χαρακτ

ANDRÉ GIDE

ΑΠΟ ΤΙΣ "ΕΠΙΓΕΙΕΣ ΤΡΟΦΕΣ,,

ΒΙΒΛΙΟ VIII

Οἱ πράξεις μας εἶναι προσκολλημένες πάνω μας ὅπως στὸ φώσφορο ἡ λαμψη του, δημιουργοῦν τὴ λαμπρότητά μας, εἶν' ἀλήθεια, ἀλλ' αὐτὸ δὲ γίνεται παρὰ μὲ τὴ δική μας φθορά.

Πνεῦμα μου ἔχεις τόσο διεγερθεῖ κατά τὴ διάρκεια τῶν μυθικῶν σου [περιπάτων
ὦ καρδιά μου σὲ πότισα πλουσιο- [πάροχα
σάρκα μου σὲ μέθυσα ἀπὸ ἔρωτα.

Μάταια τώρα, ἀναπαυμένος, προσπαθῶ νὰ λογαριάσω τί ἀπόχτησα· δὲν ἔχω τίποτε.—Γυρεύω καμιὰ φορὰ μὲς στὰ περασμένα κάποιαν ἁρμαθιὰ ἀναμνήσεων γιὰ νὰ τὶς φτιάξω, ἐπὶ τέλους, μιὰν ἱστορία, ἀλλ' ἐκεῖ μέσα χάνω τὸν ἐαυτό μου κ' ἡ ζωή μου ξεχειλᾶ ἀπ' αὐτές. Μοῦ φαίνεται ὅτι δὲ ζῶ εὐθὺς παρά σὲ μιὰ πάντα καινούργια στιγμή. Αὐτὸ ποὺ λένε : περισυλλογὴ μοῦ εἶναι ἕνας περιορισμὸς ἀδύνατος· δὲν καταλαβαίνω πιὰ τὴ λέξη : μόνωση· τὸ νάειμαι μονάχος μὲ τὸν ἐαυτό μου, εἶναι τὸ νὰ μὴν εἶμαι πιὰ κανείς· εἶμαι περιστοιχισμένος! —"Αλλωστε δὲ βρίσκομαι σπίτι μου παρὰ ὅταν εἶμαι παντοῦ· πάντα ὁ πόθος μ' ἀποδιώχνει. Ἡ καλήτερη ἀνάμνηση δὲ μοῦ φαίνεται παρά σὰν ἕνα ἔρμαιο εὐτυχίας. Ἡ πιὸ μικρὴ σταγόνα νεροῦ ἔστω ἕνα δάκρι, ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ὑγράνει τὸ χέρι μου, παίρνει γιὰ μένα τὴ μορφὴ μιᾶς πλέον πολύτιμης πραγματικότητας.

***

Σὲ σκέφτομαι Μέναλκε! Πές! σὲ ποιὲς θάλασσες θὰ ταξιδέψει τὸ πλοῖο σου ποὺ ἔχει ἀπάνω του τὰ ἴχνη ἀπ' τὸν ἀφρὸ τῶν κυμάτων;

Δὲν θὰ ξανάρθεις τώρα, Μέναλκε, φορτωμένος χτυπητὴ πολυτέλεια, εὐτυχὴς ποὺ θὰ κάνεις νὰ ξαναδιψάσουν οἱ πόθοι μου: "Αν τούτη τὴ στιγμὴ ξεκουράζομαι δὲν τὸ κάνω λογαριάζοντας τὴν εὐμάρειά σου... "Οχι.—μ' ἔμαθες νὰ μὴν ἀναπαύομαι ποτέ.— Δὲν ἀπαύδησες ἀκόμη ἀπ' αὐτὴ τὴ φριχτὰ περιπλανώμενη ζωή: "Οσο γιὰ μένα, μπόρεσα νὰ φωνάξω μερικὲς φορὲς ἀπὸ ὀδύνη, ἀλλὰ τίποτε δὲ μὲ κούρασε—κι ὅταν τὸ κορμί μου εἶναι ἀποκαμωμένο, τὴν ἀδυναμία μου κατηγορῶ· οἱ πόθοι μου μ' εἶχαν ἐλπίσει γενναιότερο.—Βέβαια ἂν λυπᾶμαι σήμερα γιὰ κάτι, εἶναι γιατὶ νάχω ἀφήσει, δίχως νὰ τὸ δαγκάσω, νὰ χαλάσουν, νὰπομακρυνθοῦν ἀπὸ μένα τόσα φροῦτα... φροῦτα ποὺ μοῦ ἔφερες μπροστά μου, Θεὲ τοῦ ἔρωτα ποὺ μᾶς τρέφεις! Γιατὶ αὐτὸ ποὺ σήμερα στερεῖται κανείς, μοῦ διάβαζαν μὲς στὸ Εὐαγγέλιο, θὰ τὸ ξανάβρει ἀργότερα στὸ ἑκατονταπλάσιο... ἆ! τί νὰ κάνω τὰ πιὸ πολλὰ καλὰ ποὺ ἡ ἐπιθυμία μου νὰ μὴν τὰ φοβᾶται; γιατὶ γνώρισα ἤδη τόσο ἔντονες ἡδονὲς ποὺ λίγο ἀκόμη καὶ δὲ θὰ μποροῦσα πιὰ νὰ τὶς γευτῶ.

***

Ἔχουνε πεῖ μακριά μου ὅτι μετάνιωνα μά τί σχέση ἔχω ἐγὼ μὲ τὴ μεταμέλεια;

ΣΑΑΑΗ

Ναί βέβαια! σκοτεινὰ ὑπῆρξαν τὰ νιᾶτα μου.

Μετανιώνω γι' αὐτό.

Δὲ γευόμουνα τὸ ἁλάτι οὔτε τῆς γῆς.

Οὔτε τῆς μεγάλης ἁρμυρισμένης θάλασσας.

Πίστευα πὼς εἶμουν τὸ ἁλάτι τῆς γῆς.

Καὶ φοβόμουν μὴ χάσω τὴ γεύση μου.

—Τὸ ἁλάτι τῆς θάλασσας δὲ χάνει διόλου τὴ γεύση του· ἀλλὰ τὰ χείλη μου εἶναι ἤδη γέρικα γιὰ νὰ τὴν αἰσθανθοῦν. "Α, γιατί νὰ μὴ ρουφήξω τὸν θαλασσινὸν ἀγέρα ὅταν ἡ ψυχή μου εἶταν ἄπληστη γι' αὐτόν; Ποιό κρασὶ θ' ἀρκέσει τώρα γιὰ νὰ μὲ μεθήσει;

Ναθαναήλ, ἆ! Ἱκανοποίησε τὴ χαρά σου ὅταν κάνει τὴν ψυχή σου νὰ χαμογελᾶ—καὶ τὸν ἐρωτικό σου πόθο ὅταν τὰ χείλη σου εἶναι ἀκόμη ὡραῖα γιὰ φιλί, κι ὅταν τὸ ἀγκάλιασμά σου εἶναι χαρωπό.

Γιατὶ θὰ σκεφτεῖς, θὰ εἰπεῖς. Τὰ φροῦτα εἶταν ἐκεῖ· τὸ βάρος τους ἐκύρτωνε, κούραζε ἤδη τὰ κλωνιά· —τὸ στόμα μου εἶταν ἐκεῖ κ' εἶταν γεμᾶτο ἐπιθυμίες· ἀλλὰ τὸ στόμα μου ἔμενε κλειστὸ καὶ τὰ χέρια μου δὲ μποροῦσαν νάπλώσουν γιατὶ εἶταν δεμένα γιὰ τὴν προσευχή· κ' ἡ ψυχή μου κ' ἡ σάρκα μου ἀπόμειναν ἀπελπιστικὰ ἀξεδίψαστες.—Ἡ ὥρα ἀνεπίστροφα ἔχει περάσει.

Νᾶταν ἀλήθεια; Νᾶταν ἀλήθεια, Σουλαμῖτις;—Μὲ περίμενες καὶ δὲν τὄξαιρα διόλου! Μ' ἀναζήτησες κι οὔτε ποὺ ἄκουσα τὸ προσέγγισμά σου.

"Α νιᾶτα—ὁ ἄνθρωπος δὲν τἄχει παρὰ ἕναν καιρὸ κι ὅλο τὸν ἄλλο χρόνο τἀναπολεῖ.

Ἡ χαρὰ μοῦ χτυποῦσε τὴν πόρτα· ὁ πόθος τῆς ἀπαντοῦσε μὲς τὴν καρδιά μου· ἔμεινα γονατιστὸς χωρὶς ν' ἀνοίγω.

Τὸ νερὸ ποὺ περνᾶ μπορεῖ ἀσφαλῶς νὰ ποτίσει ἀκόμη πολλοὺς ἀγροὺς καὶ πολλὰ χείλη ξεδίψασε. Ἀλλὰ τί μπορῶ νὰ ξαίρω γι' αὐτό: Τί ἄλλο ἔχει γιὰ μένα παρὰ τὴ διαβατάρικη δροσιά του; καὶ ποὺ καίει ὅταν προσπεράσει Ὁράματα τῆς χαρᾶς μου θὰ κυλήσετε σὰν τὸ νερό. "Αν τὸ νερὸ ἀνανεωθεῖ ἐδῶ εἶθε νὰ γίνει γιὰ μιὰ σταθερὴ δροσιά.

Ἀστείρευτη δροσιὰ τῶνποταμιῶν, ἀτέλειωτα ἀναπηδήματα τῶν ρυακιῶν, δὲν εἶστε σὰν αὐτὸ τὸ λίγο, τὸ σκλαβωμένο νερὸ ποὺ μούσκεψα τὰ χέρια μου καὶ ὕστερα πετίεται γιατὶ δὲν ἔχει πιὰ δροσιά. Αἰχμαλωτισμένο νερὸ εἶσαι σὰν τὴ σοφία τῶν ἀνθρώπων. Σοφία τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔχεις τὴν ἀστείρευτη δροσιὰ τῶν ποταμιῶν.

Παρίσι
Νύχτα Ἰουνίου

Ἀτμὰν σὲ σκέφτομαι· Μπίσκρα σκέφτομαι τὶς φοινικές σου.—Τουγκοὺρτ τὴν ἄμμο σου.—Ὁ ξερὸς ἄνεμος τῆς ἐρήμου, ἀνακινεῖ ἀκόμη κεῖ-κάτω, ὅαση, τὰ βουερὰ φοινικόκλαδά σου! Ρόδια σκασμένα ἀπ' τὴ ζέστη ἀφήνετε νὰ πέσουν τὰ στυφὰ σπειριά σας;

Χετμά, θυμᾶσαι τὰ ρεύματα τῶν δροσερῶν νερῶν σου, καὶ τὴ θερμὴ πηγή σου ποὺ ἴδρωνε κανεὶς κοντά της.—"Ελ Καντάρα! χρυσῆ γέφυρα, θυμοῦμαι τὰ ἠχηρὰ πρωΐνά σου καὶ τὰ ἐκστατικά σου βράδια.—Ζαγκοὺ Καιρουὰν τὶς φραγκοσυκιές σου, ξαναβλέπω τὶς συκιές καὶ τὶς πικροδάφνες σου. Σοῦσα τὶς ἐλιές σου —ὀνειροπολῶ τὴν ἐρήμωσή σου, Οὐμάχ, πόλη ἀνασκαμένη, τοῖχοι περιτριγυρισμένοι ἀπὸ ἔλη—καὶ τὴ δική σου, μόρσιμη Ντρόχ, συχναζόμενη ἀπὸ ἀητούς, φριχτὸ χωριὸ τραχειὰ χαράδρα.

Σέγκα ὑψηλή, θωρεῖς πάντα τὴν ἔρημο;

—Μ' ραίγιερ, βουτᾶς τὶς ἰσχνές σου ἀγριομυρικιὲς μὲς στὴν ἁρμυρολίμνη; Μεγαρίνα, ποτίζεσαι καλὰ μὲ ἁρμυρὸ νερό; Τεμασίνα, μαραίνεσαι πάντα στὸν ἥλιο;

Θυμοῦμαι συχνὰ κοντὰ στὴν Ἀνφίντα, ἕνα στεῖρο βράχο, ἀπ' ὅπου τὴν ἄνοιξη ἔτρεχε μέλι· δίπλα του εἶταν ἕνα πηγάδι, ὅπου ὡραιότατες γυναῖκες ἐρχόντουσαν νάντλήσουν νερό, σχεδὸν γυμνές.

Ἐξακολουθεῖς νὰ εἶσαι κεῖ-κάτω, καὶ τώρα στὸ φεγγαρόφωτο, μικρὸ σπιτάκι τοῦ Ἀτμάν, πάντα μισοερειπωμένο;—ὅπου ἤμάνα σου ὕφαινε, ἡ ἀδερφή σου, ἡ γυναῖκα του Ἀρμπούρ, τραγουδοῦσε ἢ διηγόταν ἱστορίες· ὅπου τὰ ξεπεταρούδια τῶν τρυγονιῶν διασκεδάζανε πετῶντας πολὺ χαμηλὰ μὲς στὴ νύχτα—κοντὰ στὸ τεφρὸ κ' ὑπνωμένο νερό.

Ὦ, ἐπιθυμία! πόσες νύχτες δὲ μπόρεσα νὰ κοιμηθῶ, τόσο ἔγερνα σ' ἔνα δρόμο ποὺ μοῦ ἀντικαθιστοῦσε τὸν ὕπνο!

Ὦ, ἂν εἶναι ὁμίλχες τὸ βράδι, ἤχοι αὐλῶν κάτω ἀπ' τὰ φοινικόκλαδα, λευκὰ φορέματα στὰ βάθη τῶν μονοπατιῶν, γλυκειὰ σκιὰ δίπλα στὸ φλογερὸ φῶς... θὰ πάω...

—Μικρὴ χωματένια λάμπα τοῦ λαδιοῦ! ὁ νυχτερινὸς ἄνεμος βασανίζει τὴ φλόγα σου'—χαμένο παράθυρο ἁπλὸ ἀνοιγμα τοὐρανοῦ· ἤσυχη νύχτα πάνω στὶς στέγες· τὸ φεγγάρι.

Ἀκούγεται στὸ βάθος τῶν ἐρημωμένων δρόμων, πότε ἕνα λεωφορεῖο νὰ κυλᾶ, μιὰ ἅμαξα· καὶ πολὺ μακριά, ἀφίνοντας τὴν πολιτεία, τὰ τραῖνα νὰ φεύγουν - ἡ μεγάλη πόλη νάναμένει τὸ ξύπνημα...

Σκιὰ τοῦ ἐξώστη στὸ πάτωμα τοῦ δωματίου· ταλάντεμα τῆς φλόγας στὴ λευκὴ σελίδα τοῦ βιβλίου. Ἀναπνοή.

—Τὸ φεγγάρι εἶναι τώρα κρυμμένο· ὁ κῆπος μπροστά μου μοιάζει σὰ μιὰ δεξαμενὴ πρασινάδας... Λυγμός· σφιγμένα χείλη· πεποιθήσεις παραπάνω ἀπὸ μεγάλες ἀγωνίες τῆς σκέψης. Τί θὰ πῶ; *πράγματα ἀληθινά.—ΑΛΛΟΣ*—σπουδαιότητα τῆς ζωῆς *του'* νὰ τοῦ μιλήσω.

Ἀπόδοση ἀπὸ τὰ γαλλικά

ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΕΣ ΠΡΩΤΕΣ

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΤΟΥ Κ. ΒΑΣΙΛΗ ΡΩΤΑ

"ΘΕΑΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ,, ΠΙΡΑΝΤΕΛΛΟ "Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ΤΟ ΧΤΗΝΟΣ, Η ΑΡΕΤΗ,, κωμωδία σὲ 3 πράξεις.ΘΕΑΤΡΟ ΡΕΞ — ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΠΟΛ—ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΚΩΜΩΔΙΑ.

Τὴν ἀδυναμία αὐτὴ τὴν εἴδαμε σχεδὸν σ' ὅλες τὶς κωμωδίες ποὺ ἔπαιξε τὸ Θέατρο Τέχνης. Τὸ κωμικὸ εἶνε μιὰ παραφωνία τῆς πράξης μὲ τὰ μέσα ποὺ γίνεται αὐτὴ ἡ πράξη. Δὲ φτάνει π. χ. νὰ σκοντάφουμε στὸ πατάρι τῆς σκηνῆς καὶ νὰ πέσουμε φυσικὰ γιὰ νὰ κάμει τὸ πέσιμό μας κωμικὴν ἐντύπωση. Τὸ πέσιμό-μας πρέπει νὰ εἶνε καὶ κωμικὸ κ' αὐτὸ πετυχαίνεται μὲ μιὰν ὑπερβολὴ ἢ μὲ μιὰν ἔλλειψη στὰ σκήματα ποὺ παίρνει ἡ μορφή-μας γιὰ νὰ ἐχτελέσει τὸ πέσιμο. Αὐτὰ τὰ δυό, ἡ πράξη ἢ ἴδια καὶ ὁ τρόπος ποὺ γίνεται πρέπει νὰ παραφωνήσουνε, νὰ φανοῦνε παράταιρα. "Οταν πράξη καὶ τρόπος ταιριάζουνε ἔχουμε πάντα σοβαρὴν ἢ ἀδιάφορην ἐντύπωση, ποτὲ κωμική. Οἱ κωμικοὶ ὑποκριτὲς τὄχουνε ἀπὸ φυσικό-τους νὰ παρουσιάζουνε παράταιρα σκήματα μὲ τὰ κινήματάτους, τοὺς μορφασμούς τους καὶ τὰ λόγια-τους. "Ομως κι' ὁ κάθε ὑποκριτὴς μπορεῖ νὰ παίζει σὲ κωμῶδία καὶ νὰ παίζει κωμικὰ φτάνει νὰ πιάσει τὴν οὐσία τοῦ κωμικοῦ καὶ νὰ προσπαθήσει νὰ τήνε παρουσιάσει μὲ τέτοια παράταιρη σύνθεση κι' ἁρμονικὴ παραφωνία.

Δὲν ἐχρειαζότανε λ. χ. ὁ κ. Καλλέργης νὰ ξελαρυγγιάζεται τόσο καὶ νὰ βραχνιάζει. Εἶνε τόσο ἐκφραστικὸς μὲ τὸ πρόσωπο καὶ τὴ φωνή του ποὺ θἄφτανε μόνο μὲ παραλλαγὲς στοὺς τόνους καὶ στὶς γραμμὲς νὰ ὑπερπηδήσει τὴ φυσικότητα καὶ νὰ πιάσει τὴν κωμικότητα, δηλαδὴ τὴν Τέχνη. Λίγο πάρα πάνω ἢ παρακάτω τὸ χέρι του, ὅταν χειρονομεῖ, λίγο πιὸ μπρὸς ἢ πιὸ πίσω τὸ γόνατό του, ὅταν γονατίζει, λίγο πιὸ τεντωμένο ἢ καμπουριασμένο ἢ πλαγιασμένο τὸ κορμί του ὅταν περπατεῖ, λίγο πιὸ ἀνοιχτὰ ἢ πιὸ κλειστὰ βήματα, λίγη παραλλαγὴ στοὺς τόνους τῆς φωνῆς του καὶ τόσο φτάνει. Ἴσα ἴσα ὅσο νὰ παραφωνήσουμε τὰ σκήματα. Φυσικὰ τὸ πρᾶμα δὲν εἶνε καὶ τόσο ἁπλὸ γιατὶ χρειάζεται ἄσκηση τῶν ὀλικῶν, τῶν φυσικῶν μέσων σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ καταφέρνει αὐτὲς οἱ ὑπερβολὲς ἢ οἱ ἔλλειψες νὰ φαίνονται φυσικὲς καὶ αὐθόρμητες. Αὐτὰ γιὰ τὴν κωμῳδία. Ἀντίθετα στὸ δρᾶμα δὲ θὰ κάμει ποτὲ τέτιες ὑπερβολὲς ἢ ἔλλειψες, παρὰ θὰ φροντίσει ὅλα του νὰ εἶνε ἁρμονικὰ μὲ τὸ σύνολο καὶ μὲ τὴν πράξη, πρᾶμα ποὺ τὸ καταφέρνει πολὺ καλὰ ὁ κ. Καλλέργης.

Τὸ ξαφνικό, τὸ ἔχταχτο, τὸ ἀναπάντεχο, τὸ ἀνάποδο, τὸ στριμμένο, τὸ ἀσυνείθιστο, τὸ παράξενο, μπαίνοντας παράταιρα μέσα στὴν κατάσταση φέρνανε τὴν κωμικὴν ἐντύπωση. Ὁ ρόλος λ.χ. ποὺ κάνει ὁ κ. Καλλέργης εἶνε κωμικὸς γιατὶ ὁ καθηγητής, κοινότατος ἄνθρωπος, ἀλλ' ἅπραγος στὴ ζωή, βρίσκεται ξαφνικὰ σὲ μιὰ κατάσταση παράταιρα σοβαρὴ μὲ τὸ κοινὸ ἀτομό του. Ὁ τρόπος ποὺ ἐφευρίσκει γιὰ νὰ γλυτώσει ἀπὸ μπερδέματα εἶνε παράταιρα μικροπρεπὴς κι' ἐλαφρὸς γιὰ μιὰ σπουδαία καὶ βαρεία κατάσταση. Εἰκονικὰ αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ νιώσουμε ἂν φανταστοῦμε λ.χ. ἕναν φρακοφορεμένον κύριο στὸ δρόμο νὰ κρατεῖ τὸ ντενεκάκι μὲ συσσίτιο. Ἀπὸ τὴν τάση νὰ μειώσει τὴν παραφωνία, τὴν κωμικότητά του, ὁ κύριος τεντώνεται περισσότερο ἀπὸ τὸ συνειθισμένο του. Αὐτὸ προσθέτει στὸ γελοῖο. "Ενας βλάχος μὲ φουστανέλλες ποὺ κρατάει χαρτοφύλακα παραμάσχαλα, ἢ ἕνας παππᾶς ποὺ κυλάει ἕνα καροτσάκι μὲ μωρὸ μέσα, εἶνε κωμικὲς μορφές. Αὐτὸ τὸ παράταιρο, αὐτὴ τὴν ἀσυμφωνία, φαντάσου την ὧς τὰ πιὸ μικρὰ καθέκαστα, ὧς τὸ μορφασμὸ καὶ τὴ χειρονομία κι' ἔχεις τὴν ἀντίστιξη, γιὰ νὰ μεταχειριστοῦμε μουσικὸν ὅρο, ποὺ χρειάζεται στὴν κωμικὴ σύνθεση.

Μακρυορήσαμε γιὰ νὰ ἐξηγηθοῦμε κάπως, μήπως τυχὸν μᾶς νιώσανε οἱ καλοὶ αὐτοὶ νέοι καλλιτέχνες καὶ βάζοντας σὲ πράξη τὶς συμβουλές μας, πετύχανε ἐκεῖνο ποὺ τοὺς ἔλειψε ὡς τώρα στὶς κωμῳδίες. Τὸ κωμικὸ στὴν κωμῳδία αὐτὴ τὸ πέτυχε πλέρια μόνον ἡ Κα Μαρία Γιαννακοπούλου. Κι' αὐτὴ τὸ πέτυχε ὄχι μὲ γνώση, παρὰ ἀπὸ φυσικό της, γι' αὐτὸ καὶ τῆς δίνουμε τὴ συμβουλὴ νὰ καταγίνει στὴν κωμῳδία, προσπαθώντας νὰ καλλιεργηθεῖ καὶ μὲ γνώση. Κάπως ἐπίσης τὸ πέτυχε κι' ὁ κ. Γιαννης Ἀλεξάκης στὸ μικρό του ρόλο. Ἡ Κα Δέσπω Διαμαντίδου τὸ πέτυχε μόνο μὲ τὸ φκιάσιμό της, ὄχι καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἰδιαίτερο πλεῖμό της, ἡ δὲ Κα Ἀλέκα Μαζαράκη δὲν τὸ πέτυχε καθόλου. οὔτε ἀπὸ μακρυά, ἔπαιξε δρᾶμα, δρᾶμα σκοτεινό. Ὁ κ. Βασ. Διαμαντόπουλος δὲ μπορεῖ ἀκόμη ν' ἀπαλλαχτεῖ ἀπὸ ἐκφράσεις ἀτομικές του. Ὁ ὑποκριτὴς ὅσο λιγώτερο δείχνει τὸ ἀτομικό του ἐννοῶ στὰ ἐκφρασταικὰ του μέσα, τόσο καλύτερος ὑποκριτὴς εἶνε. Ὁ κ. Διαμαντόπουλος ἔχει κάποια δική του τραχειὰ κοψιὰ καὶ στὰ σκήματά του καὶ στὴ λαλιά του. Πρέπει νὰ βγεῖ ἀπ' τὸ τομάρι του. Καὶ σ' ὅτι ἀφορᾶ τὴν κωμῳδία τοῦ λέμε τὰ ἴδια. Ὁ τρόπος λ.χ. ποὺ ἄπλωσε τὴν ἀρίδα του, πάνω στὸ τραπέζι ἦτανε μόνον βάναυσος ὄχι καὶ κωμικὰ βάναυσος, ὅπως ἔπρεπε. Μὲ τὸ ἴδιο κίνημα ὁ Λογοθετίδης, νὰ ποῦμε, θὰ κανε τὸν κόσμο νὰ λιγωθεῖ στὰ γέλια.

Τὸν μικρὸν Χριστογιαννόπουλο θὰ τονε συμβουλεύαμε νὰ μὴ βιαστεῖ νὰ ξελογιαστεῖ μὲ τὸ θέατρο, ἂν δὲ βγάλει πρῶτα τὸ σκολειό του κι' ἂν δὲν πάρει ἀνάστημα. Νὰ καταφέρει, νὰ ψηλώσει, ἀλλιῶς νὰ πάψει νὰ λιχουδεύεται μὲ τὴ σκηνὴ καὶ νὰ καταπιαστεῖ ἔγκαιρα μὲ ἄλλη δουλειά, ὅπου νὰ μὴν παίζει ρόλο τὸ ἀνάστημα.

Οἱ σκηνογραφίες τοῦ κ. Α. Νομικοῦ πολὺ καλὲς κι' ἡ μετάφραση τῆς κωμῳδίας κι' ἡ σκηνοθεσία ἐξαιρετικὴ κι' ὅλη ἡ παράσταση ἀπὸ τὶς καλύτερες ποὺ παρουσίασε τὸ θέατρο Τέχνης κι' ἔχουμε τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ κρατήσει πολὺ τὸ πρόγραμμα, γιατί — ὅσο καὶ νἆναι οἱ καλοζωϊσμένοι νοικοκυραῖοι δὲν ἀπολείψαν κι' ὁλότελα. Φανταζόμαστε μάλιστα πὼς ἡ βαπορίσια ἐξυπνάδα (μουτσοεξυπνάδα) μὲ τὶς γλάστρες θὰ κυκλοφορήσει εὐρύτατα στὰ σαλόνια ὅπου ἀπαγορεύεται μιὰ φορὰ τὸ φτέρνισμα μπροστὰ σὲ κόσμο, μποροῦνε ὅμως οἱ κυρίες νὰ περάσουνε ἔνα ὁλόκληρο ἀπόγευμα συζητώντας γιὰ τὸ πόσες φορὲς ἐφτάνισε ὁ κ. Τάδε καὶ ἡ κ. Δεῖνα. "Ετσι ἴσως σπάσει ὁ διάολος τὸ πόδι του καὶ λίγο-λίγο πλημμυρίσει καὶ ἡ ὁδὸς Ἀχαρνῶν ἀπὸ θεατρόφιλο κοινό.

***

Εἰς τὸ πολυτελέστερο θέατρο τῆς Ἀθήνας, στὸ Ρέξ, παίζεται τὸ «Φάντασμα τοῦ Μητροπόλ», ἐγκλληματικὴ κωμῳδία. «Τύχη ἀγαθῇ!». Εἶνε

(Συνέχεια στὴν 7ην σελίδα)

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΤΕΧΝΗ - ΠΟΙΗΣΗ

Κοιτάζοντας ἀπὸ ἕνα παράθυρο

Τοῦ κ. ΣΤΕΛΙΟΥ ΞΕΦΛΟΥΔΑ

Τὸ φῶς τῆς βροχερῆς μέρας μόλις ἔφτανε στὸ μικρὸ δωμάτιο τοῦ ξενοδοχείου μὲ τὸ μεγάλο ἱστορικὸ ὄνομα. Ὁ Φίλιππος, ὅπως κοίταζε κάθετα πίσω ἀπ' τὸ τζάμι τὶς εὐθεῖες γραμμὲς τῶν ἀνθρώπων ποὺ χαραζόνταν πάνω στὰ βρεμένα πεζοδρόμια ὧς τὴ μεγάλη πλατεῖα στὸ βάθος, καταλάβαινε καλὰ ὅτι ἡ βροχὴ καὶ τὸ γκρίζο φῶς δὲ συγκινοῦν πειὰ παρὰ μονάχα τοὺς «μικροὺς ποιητὰς» ποὺ ζοῦν σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα βορειὰ πάντα ἀπὸ κάποια ἀνεξήγητη μελαγχολία ἀνάμεσα στὸ ὄνειρο καὶ στὴν πραγματικότητα. Ἔξω ἡ μουσικὴ τοῦ πλήθους, τὸ παραλήρημα τῆς κίνησης, ἡ παραφροσύνη τῆς δρόσης, πλημμύριζαν τοὺς δρόμους τοῦ λιμανιοῦ. Κάτω ἀπ' τὰ μάτια του λοιπὸν εἶχε τὸ ἔπος τῆς δράσης, ἔβλεπε τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὸ ὕψος τοῦ τελευταίου πατώματος ἑνὸς ξενοδοχείου νὰ κανταῖ μέσα σ' αὐτὸ γκρίζο πρωὶ ἕνα ἐλάχιστο μέρος κάποιας εὐθείας καὶ τὰ βήματά του νὰ χαράζουν, σὰ νὰ ὑπακούαν σὲ μιὰ ξένη θέληση, τὰ πιὸ κοινὰ γεωμετρικὰ σχήματα. Ὅλα δσα ἀντίκρυζε στὸ πλάτος τοῦ δρόμου στὴ μεγάλη πλατεῖα μὲ τὸ μπροὐντζινο ἄγαλμα στὴ μέση πλυμένο ἀπ' τὴ βροχή, σύμβολο τῆς ἀνθρώπινης ἀθανασίας τοῦ φαινόντανε χωρὶς ζωή, σχηματικά, γραμμὲς ποὺ χάραζε κάθε στιγμὴ ἕνα χέρι ὅπως ἤθελε. Κι' ὅμως ἤξαιρε ὅτι πίσω ἀπ' ὅλες τὶς κανονισμένες ἀπὸ πρὶν κινήσεις ὑπάρχουν πάντα τόσες ἄλλες ὁλωσδιόλου ἀντίθετες, χωρὶς καμμιὰ τάξη ποὺ δὲν ὑπακοῦν παρὰ στὸν ἑαυτό τους καὶ κάτω ἀπ' τὴ ἀγωνία τῆς δράσης, πλανιέται τὸ δραμα μιᾶς ἀκίνητης γαλαζιας θάλασσας. Τὸ μεγαλύτερο ἀνθρώπινο δρᾶμα εἶναι τὸ ἐσωτερικό, πραγματοποιεῖται μέσα στὴν ἀδιαπέραστη νύχτα τῆς ψυχῆς μας. Ὁ Δὸν-Κιχῶτος εἶναι ἀληθινὸς γιατὶ ἔχει γύρω στὸ πρόσωπό του τὸ φωτοστέφανο τοῦ ὀνείρου. Ὑπάρχει μέσα στὸν καθένα ἕνας δαίμονας κ' ἕνας ἄγγελος, γι' αὐτὸ κ' ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι ποτὲ μοναδική. Ζεῖ στὸ αἷμα καὶ τὴ σάρκα μας τὸ πάθος, ἡ ἁμαρτία καὶ μαζὶ ἡ μετάνοια. Ὁ θάνατος καὶ ἡ ζωὴ σὲ μιὰν ἴδια στιγμή. Ποτὲ μιὰ εὐθύγραμμη πορεία, ὅπως ἡ γραμμὴ τῶν πλοίων πάνω σὲ κάθε χάρτη γεωγραφικό. Κάποια μουσικὴ ποὺ δὲν ἀκούγεται, μὰ μαντεύεται εἶναι παντοῦ στὴν ψυχή, στὸν ἀέρα, στὴ θάλασσα, στὴ θύελλα, ἀκόμα καὶ στὴ σιωπή, μιὰ μουσικὴ τοῦ σύμπαντος ποὺ δίνει σὲ κάθε πραγματικότητα κάτι ἀπ' τὸν ἑαυτό της, τὴν κάνει νὰ πάρει ἄλλο χρῶμα, νὰ φαίνεται διαφορετικὴ ἀπ' ὅ,τι εἶναι τὴ μεταφέρει ἀδιάκοπα στὸ μαγικό της κύκλο. Ὁ πόνος, ἡ χαρά, οἱ ἀναμνήσεις, αὐτὸ ποὺ ἤταν καὶ δὲν εἶναι πειά, ὅ,τι διακρίνουμε σ' ἕνα βάθος ἀτέλειωτο νὰ χάνεται ὅλη ἡ ροὴ τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς κλείνουν πάντα κάποιο μυστήριο ὅπως ἀγγίζουν τὴν ὄψι τοῦ ἀπείρου. Οἱ γκρίζες σιωπηλὲς ἐκτάσεις, οἱ τόποι ποὺ λάμπουν μέσα στὸν ἥλιο, οἱ μεγάλες βροχερὲς νύχτες δίχως ἄστρα, οἱ ἀπέραντοι ὠκεανοὶ χάνονται κι' αὐτοὶ στὸ δικό τους μυστήριο. Σὲ τίποτα δὲν ἀρκεῖ ὁ ἑαυτός του. "Ολα παίρνουν κάτι ἀπ' τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, ἀπ' τὸ σκοτάδι τῆς κόλασης, σπάνουν τὴν εὐθεῖα σὲ ἀτέλει. τους κύκλους...

ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

ΕΞΩΛΟΓΙΚΟ ΠΟΙΗΜΑ

J' ai fini par trouver sacré
le desordre de mon esprit
A. RIMBEAU
(Une saison en enfer)

Σ' ἕναν ἐξώστη κλινικῆς
κάτω ἀπὸ μιὰ φωλιὰ μὲ περιστέρια,
ποὺ ἡ δειλινὴ φιλήδονη ἀτμοσφαῖρα
δέχεται τὸ φτερούγισμά τους
σὰν προσφορὰ λευκῶν, μελωδικῶν φιλιῶν
— ἕνας τρελλὸς ρεμβαστικός, πολὺ χλωμὸς
κοιτᾶ τὴ δύση, τὰ ἴλαρὰ τῆς στέγης περιστέρια
κ' εὐτυχισμένος στὰ χρυσᾶ χομογελᾶ τὰ νέφη,
μ' ἕνα λευκὸ τριαντάφυλλο στὰ χείλη.

Μιὰν ἀμφιλύκη μελιχρή.
(τοῦ λογικοῦ μου μιὰ πανένδοξη ἀμφιλύκη)

Πῶς θἄθελα τὴν πλήξη μου ὅλη βλέποντας
τέφρα νὰ γίνεται πικρὴ στῆς πίπας μου τὴν ἄκρη
— πῶς θἄθελα νὰ ζήσω
ἕνα παράλληλο ὄνειρο εὐτυχίας.
Τὄνειρο ἑνὸς τρελλοῦ ποὺ τὸν στεγάζει
ἡ καλωσύνη κ' ἡ γαλήνη μιᾶς φωλιᾶς
ἀπὸ πέντε—ἔξη σφριγηλὰ κ' ἐράσμια περιστέρια
— ἑνὸς τρελλοῦ τὸ μουσικό, βαθύ, ἀτελεύτητο ὄνειρο, ποὺ μετουσι- [ώνεται
μές στὴ σιωπή, μὲς στὸ μαβὶ τὸ δειλινὸ
σ' ἕνα λευκὸ περίτεχνο τριανταφύλλο
στὰ κράσπεδα τῶν πορφυρῶν φιλήδονων χειλιῶν του.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

Στὰ τζάμια ποὺ ἔγιναν θολά, πικρὰ λακρυματόρια
ἡ ἰσχνὴ βροχὴ ὁλοφύρεται : Μιὰ Mater Dolorosa.

Μόνωσις. Ὁ ἄνεμος : ρευστός, ἡ ἀγωνία του πρὸς τὴ θύρα
"Ενα βιβλίο (χρυσὴ ἀφασία) στὸ ἀνάκλιτρο σωπαίνει
μπρὸς στοὺς δαυλοὺς ποὺ ἀνιστοροῦν θρύλους ὠχροὺς στὸ τζάκι:

"Ω, τὸ ἐκκρεμὲς μὲ τὸ ἠχηρό, τὸ ἀργὸ του δηλητήριο
κ' ἡ ἰσχνὴ χαρά μας, ἔντομο φαιδρὸ ποὺ ἐπαγιδεύθη
μές στῆς "Αράχνης—τῆς Βροχῆς—τὸν τέφρινον ἱστό.

ΚΑΙΣΑΡ

... Καὶ ἡ δύναμη, πολὺ φυσικὰ προσελκύει, ὅπως τὸ φῶς, τὰ κουνούπια.

Βέβαια, τώρα οἱ γυναῖκες μοῦ χαμογελοῦν, μὲ συναντρέφονται κι' ὅταν ἀκόμη τὶς ἀρίζω. Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ τί τὲ μὰς κολακίες;

Ἄφησα ποτὲ ἀπείραχτο τὸν παρασιτισμὸ τους τὸν ψυχικό;

Πρόστυχοι ἄνθρωποι: ὅταν θλέπουν ἕναν ἀδύνατο, ἕναν ἀνώνυμο, ἕναν τυχαῖο, προσπαθοῦν νὰ τὸν θυθίσουν, γιὰ τὸν πατήσουν, νὰ ἐξασκήσουν πάνω του τὴν περιφάνειά τους καὶ τὴ μικρὴ δύναμή τους γιὰ γ' ἀντλήσουν μιὰ κάποια αὐτοπεποίθηση. "Ὅταν δῶμς ἀκούσουν γιὰ ἕνα δυνατό, γιὰ ἕναν ἰδιοκτήτη ὁποιων πραγμάτων καὶ ἰδεῶν, ἀμέσως, τὸ θρᾶδυ κοιμοῦνται μέσα στὸ ὄνειρό τους, μαζί του. Γίνεται τὸ ἰδεῶδες τους, ὁ φίλος τους ἢ ὁ ἐχθρός τους (αὐτὸς ὁ ὑπέροχος φίλος μας) καὶ ἐξαπολύουν τὰ κατακτητικὰ ἔνστικτα καὶ τὴν ἁρπακτικότητά τους.

Μερικὲς γυναῖκες μὲ γνώριζαν στὶς κοκές μου μέρες, ἐμένα τὸν ἴδιο ποὺ θὲν ἄλλαξα σὲ τίποτα, Μὲ θλέπαν μέσα σ'ὴν ἀγωνία μου καὶ μὲ περιφρονοῦσαν· μὲ θλέπαν μέσα στὴ δυστυχία μου καὶ μὲ θρίζαν· κι' ἀν τύχαινε νὰ τὶς πλησιάσω μ' ἀποστρέφονταν.

Τὶς ἴδιες αἰσθήσεις δὲν ἔχουν τώρα ὅπως τότε;

Ἀλλὰ μὲ μιὰ διαφορά: ἡ κοινὴ συγκατάθεση, ἡ κοινὴ γνώμη, ἡ κοινὴ παραδοχή.

"Ω, αὐτὰ τὰ τέρατα μὲ φοβίζουν.

Καὶ μόνο τὸ γεγονὸς ποὺ μιὰ γυναῖκα, ἔτσι ὅπως εἶνε διαμορφωμένη χωρὶς μεταβολή, λέει πὼς μὲ συμπαθάει, ὁπωχώρησα, ἔγινα κύριος. Τῆς ἄφησα μερικὲς πλευρὲς σκοτεινὲς, ἄφησα μερικὲς πλευρὲς μέσα μου ἀφώτιστες· ἔκαμα πὼς δὲν εἶθα, ὅτι δὲν κατάλαθα.

Τότε ἡ γυναῖκα παίρνει θάρρος καὶ προχίζεται καὶ δρᾶ τυφλὰ πρὸς μιὰ κατεύθυνση.

— «Θὰ σοῦ παραδώσω τὸ σῶμα μου, ἀλλὰ μονάχα μ' ἕναν ὅρο: Θὰ μ' ἀφήσης νὰ σοῦ κλέψω τὴν ψυχή σου· Θὰ μ' ἀφήσης νὰ σ' ἐξευτελίσω, νὰ σοῦ λησταίψω τὴ δύναμη. "Αν ὄχι, δὲ σοῦ δίνω τίποτε, φεύγω».

Σκέπτομαι τοὺς οἴκους ἀνοχῆς: πενῆντα δραχμὲς μαζὶ μὲ κάποιο ξεπεσμό, ἀλλὴ ἡ ψυχή σου μένει ἀπλήγωτη, ἀθίκτη, δυνατή. Δὲ χάνεις τὸν καιρό σου σὲ δηλητηριασμένα παιγνιδιάσματα.

Ἡ μορφὴ τοῦ φίλου μου μ' ἀτένισε νοερὰ καὶ μοῦ ψιθύρισε:

— «Μὴν πουλᾶς, δ.τι τόσον καιρὸ μόνος σου ὑφαινες κι' ἐπλαθες καὶ ποιοῦσες. Μὴν τὸ πουλᾶς. Χάρισέ το, ἀν θές, ἢ σθέσε το, ἀλλὰ μὴν τὸ πουλᾶς σ' ἀντάλλαγμα λίγης ἡδονῆς καὶ πάρα πολὺ περίπλοκης ψευτιᾶς».

Ἡ ἴδια γυναῖκα ποὺ μὲ συχαινόταν, μὲ θρίσκει ὄστερ' ἀπὸ λίγο διάστημα γοητευτικό.

Αὐτὸς ὁ κύριος, ποὺ μόλις πρὸ ὀλίγου καιροῦ, μὲ φτοῦσε κατάμουτρα, γιατὶ ἀγάζει τὸ κασέλλο τώρα καὶ μὲ χαιρετάει: Ἀλλὰ δὲν ἄλλαξε κύριοι καὶ πολύ, πολιτισμούς.

Ἡ φωνὴ τοῦ φίλου μου ψιθυρίζει:

— "Ἀλλαξες. Ποῦ πῆγε κείνη ἡ ἁγιοσύνη σου, ἢ χωρὶς ἐλπίδα ἀνταμοιᾶς, ἢ χωρὶς αἴσθημα αὐτισμοῦ κι' αὐτοεξύωσης; Ποῦ πῆγε κείνη ἡ διάλυση πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις;

— "Ὀχι, παλὴ μου φίλε καὶ τωρινὲ κύριε: φοθᾶσαι· ἐαφνικὰ φοθήθηκες μήπως αὐτοδιαλυθῆς, μήπως διαλύσης τὴ διάλυση τηνὶδία. Φοθήθηκες χωρὶς γὰ τὸ ἀντιληφθῆς. Φοθήθηκες μήπως χάσεις καὶ τὸ ὕστατο στήριγμα καὶ πεθάνης.

Συντηρητικὲ, φοβιτσιάρη, ἐγὼ τὴ.

Βαδίζαμε πλάϊ κι' ἤσουν τίμιος καὶ καλὸς συνοδοιπόρος.

Κουράστηκες ὅμως τώρα καὶ μὲ πρόδωσες: πρόδωσες πρῶτα γὸν ἑαυτό σου.

Καὶ θέβαια, μιὰ τέτοια προδοσία, φέρνει πολλὰ εὐχάριστα. Θὰ πετοῦς. Θὰχῆς πρόθυμους φίλους. Θὰ κερδίσης γυναῖκες. Θὰχῆς θαυμαστὲς καὶ κόλακες. Θὰ θρῆς ἀνεση καὶ θὰ αἰσθάνεσαι γεμάτο τὸ στομάχι.

"Ω, τί σπουδαῖο ἀγαπητὲ κύριε, νὰχῆς γεμάτο τὸ στομάχι!: ἐπιτρέπεται νὰ τὰ συμθιθάσης ὅλα. Θᾶσαι καλὸς μὲ τὸ Θεὸ καὶ μὲ τὸ διάθολο, μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ μὲ τὸν ἑαυτό σου. Συχωροχάρτια παντοῦ θὰ σοῦ δίνουν πρόθυμα, προθυμότατα.

Ὁ πολὺπος σου φίλος ὅμως, σοῦ τὰ χαρίζει ὅλ' αὐτά. Καὶ γὰ μὴ νομίσης ὅτι ἡδονίζεται μέσα στὴ λαμπρὴ του εὐτυχία. "Εθιωξε τὴν ἰδέα ἀπ' ὅλα τῆς τὰ καταφάγια, τὴν ἐπιθυμία ἀπ' ὅλα τὰ προπύργια (Θεὸς, ἀγάπη, μίσος, γνώση, πατρίδα, πειθαρχία, λευτεριά, ἰδέα, κα. θῆκον, ἐργασία, ὁκυηρία κλπ.) καὶ τὸ ἐγὼ ἀπ' ὅλα τὰ τεχνάσματα καὶ τοὺς πολιτισμούς.

Μὲ εἶδες: ἕνα σωματικὸ κουρέλι.

Καὶ μὴν πῆς ὅτι κάνω τὴν ἀνάγκη συγκατάθεση· ξαίρεις ὅτι μποροῦσε νὰμουν κι' ἀλλοιῶς ἂν τὸ θέλαν».

Μοῦ ἤρθε νὰ κλαίω· ἐγὼ, ἕνας ἄντρας, ἕνας κύριος ἐκλαιγα. "Ημουν πάντα ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ὑπάκουα στὸ ἔνστικτο τῆς Μέθης μου. "Ημουν πάντα μιὰ ὑπαρξὴ ποὺ παραδέχτηκε τὴν ἐντολὴ τῆς ζωῆς, καὶ τὴν κλίση τοῦ ἑαυτοῦ του κι' ἑτοιμαζόταν νὰ τὴν καταθέση, ὡς ἐκτέλεση, ποῦ; σὲ ποιόν; γιατί;

"Ω θεέ, δὲν ἔχω θεό, ἀλλὰ γιατὶ ἐπιμένω νἀμαι τόσο πιστός;

Δὲν εἶμαι πιστὸς πιά, πρόδωσα. Ἐγὼ ἔλπιζα ὅτι μιὰ μέρα θὰ κατάθετα τὴν ἐκτέλεση καὶ θὰ ψιθυρίζα:

«Ἰδοὺ ἐγώ, τὸ πλάσμα ποὺ παρέλαθε τὴν ἐντολή, ποὺ ἀγωνίστηκα γιὰ τὴν ἐκτέλεση, χωρὶς ἀνταμοιθή, χωρὶς νὰ πιστεύω τίποτε, χωρὶς νὰ ἐλπίζω. Ἰδοὺ ἐγώ, μιὰ ἀκτῖνα ἀνάμεσα σὲ δυὸ αἰωνίοτητες, φώτισα τὸν ἑαυτό μου, ἐκτέλεσα τὸ ἔργο μου καὶ παραδίδομαι.

Εἶχα μιὰ ὑπόνοια, ὅτι κάτσου, πέρα ἐκεῖ ποὺ ἐξαπμίζεται κάθε θίωμα κι' ὁπου ὁ ἐσώτερος χρόνος σὲ τίποτε θὲν συντελεῖ, εἶχα κάποια ἐλέψη, τὴ μόνη ἰδιοτελῆ, ὅτι θ' ἀναπαυόμουν, ἔξω ἀπ' τὸν τροχὸ τοῦ παιγνιδιοῦ, ἔξω ἀπ' τὶς τυφλὲς δράσεις κι' ἀντιδράσεις.

Τώρα δὲν ἔχω μιὰ τέτοια ὑπόνοια.

Καταθέτω τὴν ἐντολὴ μισοτελειωμένη. Δὲ θέλω γ' ἀποφύγω τίποτε, δέχομαι ὅλες τὶς συνέπειες. "Ω, πάλι ἀρχίζει αὐτὴ ἡ πάλη: διάλυση, διάλυση, διάλυση. Δὲ ζητῶ πιὰ θοήθεια, δὲ θέλω νὰ παρηγορηθῶ στὴν ἀγκαλιὰ μιᾶς γυναίκας. Οὔτε στὴν κουφότητα ἑνὸς τίτλου κι' ἀξιώματος, οὔτε μὲ τὴν αὐτοεξύψωση, τὰ πείνωσης προτζόν, οὔτε μὲ τὴν ἡδονὴ τοῦ ἀσκητισμοῦ μας.

Ποδοπατῶ ὅλη τὴν ἀξιοπρέπεια· ἀδιαφορῶ γιὰ ὅλες τὶς κατακτήσεις, τὰ πετῶ ὅλα μόνος μου, ἀλλὰ δὲ θὰ ἐπιτρέψω νὰ μὲ λησταίψουν».

Ἀγαπητὲ φίλε ποὺ σὲ συνάντησα, σὲ ἀχαριστῶ.

Εἶχα κοιμηθῆ λιγάκι καὶ μὲ ξύπνησες.

Εἶχα λησμονηθῆ καὶ μ' ἀναστήθωσες τὴ μνήμη τῆς ζωῆς. Εἶχα κουρασθῆ, καὶ μὲ τὴν παρουσία σου, μ'αὐτὰ τὰ ἀξούρι-στα γένια, τὴν πεινασμένη κοιλιά, τὰ κουρελισμένα ροῦχα, τὸ εὐγενικὸ χαμόγελο, τὴν ἀτσαλένια ψυχή, μοῦδωσες θάρρος.

Εἶσαι καλὸς καὶ δὲν τιμωρεῖς.

Εἶσαι ἀγαθότατος.

"Ας ἐλπίσω πὼς δὲν κουράστηκα, ὥστε ἀνεπανόρθωτα νὰ σὲ προδώσω.

ΖΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΝΕΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

• Ο ΕΦΙΑΛΤΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΥ ΜΟΥ •

τοῦ κ. ΖΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

• ΜΗΧΑΝΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ •

Γ'.

Τοῦ κ. Γ. ΒΑΚΑΛΟ

Ἀργότερα ὁ Τορέλλι κι' διάδοχοί του, συμπληρώνουν καὶ τελειοποιοῦν τὸ σύστημα τῶν ἀντιδάρων καὶ τῶν μοχλῶν, καὶ πετυχαίνουν τὴν ὁμαλτικὴ καὶ σύγχρονη μετακίνηση τῆς σκηνογραφίας. Ὁ μηχανισμὸς αὐτὸς ἐπιτρέπει νὰ ἀλλάζουν ταυτόχρονα, σὲ μιὰ στιγμή, νὰ χάνουνται καὶ νὰ ξαναπαρουσιάζουνται τὰ κομμάτια ὅλου ξεχωριστῶν σκηνογραφιῶν. Ὥστε δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ ἀλλαγή, ἀλλὰ γιὰ πραγματικὴ μετουσίωση τῆς μιᾶς σκηνογραφίας στὴν ἄλλη. Αὐτὴ εἶνε πιὰ ἡ πραγματικὴ θεατρικὴ μηχανική. Κι' ἀπὸ τὸν XΓΙΙ αἰῶνα ὡς τὸ τέλος τοῦ XIX ἤμειναε πιστὴ στὶς πρῶτες της μεθόδους. Ἡ κάτοψη τῆς σκηνῆς ἤμεινε ὅπως τὴν κληρονομήσαμε ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς. Ἡ διαίρεση τοῦ κλουθιοῦ τῆς σκηνῆς βασίζεται στὴ διαίρεση τῆς κινηνῆς ἐπιφανείας της,ποὺ ἐπαναλαμθάνεται ταυτόσημη, τόσο στὸ ὑπόγειο ὅσο καὶ στὴ σκάρα. Ἔτσι μποροῦν ἢ νὰ συντονιστοῦν ὅλες οἱ κινήσεις κι' οἱ χειρισμοί, ἢ νὰ γίνουν καὶ χωριστά, μιὰ κι' εἶνε πιὰ δυνατὸ, στὴν ἀνάγκη, οἱ ἀλλαγὲς νὰ γίνουν στὴ σκάρα χωρὶς νὰ ἐνοχληθεῖ ἡ σκηνή, ἤ, καὶ ἀντίθετα, νὰ γίνουν οἱ ἀλλαγὲς μονάχα στὴ σκηνικὴ ἐπιφάνεια κι' ἡ σκάρα νὰ μείνη ἀνέπαφη.

Συνοψίζοντας, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι στὸ Μεσαίωνα, ὁ «μηχανικὸς» εἶνε ἐφευρέτης, «χειριστὴς τῶν μυστικῶν». Ἔχει ἀποστολή του νὰ φροντίσει γιὰ τὴ λειτουργία τῶν «μηχανῶν» ποὺ χρησιμοποιοῦνται καὶ γιὰ τὰ διάφορα σύνεργα καπνό, φωτιές, κεραυνοὺς, κόλασης, θλη. Εἶνε καμμιὰ φορὰ καὶ «σκηνοθέτης» καὶ «διευθυντὴς τοῦ ἔργου».

Τέτοιοι: μηχανικοὶ ἀποκτήσανε μεγάλη φήμη, ὅπως ὁ Μαῖστ, ὁ Ζερμαὶν Ζακὲτ ποὺ τὸν φέρνουνε ἀπὸ τὸ Atun-deu-Leure (1496) γιὰ νὰ φτιάξει «εἴδωλα, μυστικὰ κι' ἄλλα τέτοια». Στὸν χειριστὴ τῶν «μυστικῶν» δινόταν κιόλας εἰδικὸ θιθλίο σχετικὸ μὲ τὰ «τρυκὰς» καὶ τὰ ἄλλα σύνεργα. Στὴν Ρομάνς, χρησιμοποιοῦνε ἕναν ρολογᾶ, τὸν Ζὰν Ροζιὲ, γιὰ μηχανικὸ στὸ Μυστήριο τῶν Τριῶν Θόλων. Ἡ ἀμοιθή του δείχνει καὶ τὴ σπουδαιότητα τῆς δουλειᾶς του : 420 φράγκα, ποσὸ σεβαστὸ γιὰ τὴν ἐποχή.

Στὸν XΓΙΙ αἰῶνα ὁ μηχανικὸς εἶνε πιὰ ὁ κύριος τῆς σκηνῆς. Σκαρώνει ὁ ἴδιος τὰ σχέδια, φτειάνει καὶ μοντάρει τὶς «μηχανὲς» καὶ τὰ ντεκόρ, φροντίζει τὴν ὥρα τῆς παράστασης γιὰ ὅλες τὶς ἀλλαγές, τοὺς φωτισμοὺς καὶ τοὺς κρότους,—κι' ὄχι μονάχα αὐτὰ, μὰ καὶ γιὰ κάθε θῆμα ποὺ ἀφορᾶ τὸ ἔργο ζῆταινε τὴ γνώμη του καὶ τὴν πεῖρα του. "Ἀλλωστε συχνὰ εἶνε κι' ἀρχιτέκτονας ἢ σκηνογράφος. Ὁ Τορέλλι κι' ὁ Βιγκαράνι ἔχουν τὸν τίτλο «διοικηταὶ τῶν μηχανῶν». Ὁ πρῶτος μάλιστα πῆρε περότερα κι' ἀπὸ τὸν Κορνέϊγ, ὅταν παίχτηκε ἡ «Ἀνδρομέδα». Τὸ ἀναφέρει κάποιος Μ. ντὸ Μπουὶσσὸν-ὁ Μπερνὰ ἴγ στὸ ἡμερολόγιό του,μὲ ἡμερομηνία 2 τοῦ Γενάρη, 1648: «Ὁ κύριος Κορνέϊγ πῆρε 2400 λίρες κι' ὁ κύριος Τορέλλι, «βιοικητὴς τῶν μηχανῶν» τοῦ ἔργου «Ὀρφέας», 12.000 λίρες. Πραγματικά, στὴν Ἀνδρομέδη χρησιμοποιήσανε τὶς μηχανὲς τοῦ «Ὀρφέα» ποὺ σὰν ἔργο δὲν εἶχε ἐπιτυχία.

Στὸ XΓΙΙΙ αἰῶνα, ὁ μηχανικός, κρατάει πάντα τὴν ἴδια ζηλευτὴ του θέση. "Ὅταν ὁ Ἄνζ Ἠκαμπιὲλ χτίζει τὴν Ὄπερα στὶς Βερσαλλίες, φωνάζει τὸν Ἀρνοῦ, ἀρχιμηχανικὸ, γιὰ νὰ τοῦ δώση ὅλα τὰ σχέδια τῆς ξυλουργικῆς δουλειᾶς τῆς σκηνῆς (ὑπόγειο, πάλκο, σκάρα). Κι' ὅταν ἡ Ἐγκυκλοπαιδεία τύπωσε ἕνα «λεύκωμα» γιὰ τὰ θέατρα, ποὺ εἶχε καὶ τὰ σχέδια τῆς σάλλας, τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ μηχανικοῦ ὁπλισμοῦ τῆς "Ὀπερας τοῦ Παρισιοῦ οἱ εἰκόνες θέθκια σχεδιάστηκαν καὶ σχολιάστηκαν ἀπὸ εἰδικὸ ἀρχιτέκτονα, τὸν Ραντὲλ, μὰ τὴ γενικὴ διεύθυνση τῆς ἐργασίας εἶχε ὁ Ζιρῶ, ἀρχιτέκτονας καὶ "μηχανικός».

Στὸ τέλος τοῦ XIX αἰῶνα ἡ «μηχανὴ» ἔχει ξεπέσει. Δὲν τὴν χρησιμοποιοῦνε παρὰ μονάχα στὴν "Ὀπερα καὶ στὴ « feerie». Στὰ ἄλλα θέατρα ὁ ρόλος τοῦ «μηχανικοῦ» περιωρίστηκε πιὰ στὴ χειρωνακτικὴ δουλειά. Καὶ γιὰ νὰ τὸ καταλάδουμε καλύτερα ἀρκεῖ νὰ διαθάσουμε τὸ πῶς ἐξηγοῦν τὴ λέξη τὰ λεξικὰ τοῦ Λιττρὲ καὶ τοῦ Λαρούς.

Τὸ «Λιττρὲ» στὴ λέξη «μηχανικὸς», λέει :

'Ο ἐφευρέτης, κατασκευαστὴς καὶ χειριστὴς τῶν «μηχανῶν». Ἐκεῖνος ποὺ ἀπασχολεῖται μὲ τὴν τακτοποίηση τῶν σκηνογραφιῶν κι' ὅλων ὅσων χρησιμεύουνε στὴ σκηνικὴ ψευδαίσθηση.

Καὶ τὸ Λαροὺς τοῦ 20οῦ αἰῶνα, στὴν ἴδια λέξη: «Κεῖνος ποὺ στήνει τὰ σκηνικά».

Γ. ΒΑΚΑΛΟ

" ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ „

(Συνέχεια ἀπὸ τὴν 1η σελίδα)

σεις, ἔνιωθε τὴν ἀνάγκη νὰ διατηρῆ ἐκεῖνο ποὺ κέρδιζε, μὲ τόσο μόχθο, ἀποκρυσταλλώνοντάς το σ' ἕνα σύστημα κανόνων γιὰ τὶς τέχνες. Σ' αὐτὸ ἀπέδωσε ἱερὸ χαρακτῆρα καὶ τὸ θεώρησε ταμποῦ. Ἢ ἐπανάληψη τῶν κανόνων αὐτῶν, ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεά, δημιούργησε μιὰ ὀπτικὴ ἢ ἀκουστικὴ παράδοση. Ἀπ' αὐτὴν δὲν μποροῦσε πιὰ ν' ἀποσπαστῆ ὁ καλλιτέχνης δίχως νὰ συγκρουστῆ μὲ τὴν κοινὴ γνώμη τῆς κοινωνίας του. Κάθε ἔργο τέχνης, ποὺ ἦταν σύμφωνο μὲ τὴν παράδοση αὐτή, ἦταν ἱερὸ καὶ ὡραῖο. Διαφορετικὰ ἦταν ἄσχημο. Ἡ αἰγυπτιακὴ τέχνη μᾶς προσφέρει τὸ καλύτερο παράδειγμα μιᾶς τέτοιας αἰσθητικῆς.

Ὁ Πλάτων, ποὺ εἶχε γοητευθῆ ἀπὸ τὸ συντηρητισμὸ τῆς αἰγυπτιακῆς τέχνης, θεωροῦσε τὰ ἑλληνικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς του ἄσχημα, ἀκριβῶς γιατὶ ἔσπαζαν, τότε, τὴν ὀπτικὴ παράδοση τοῦ ἀρχαϊσμοῦ, καὶ ἐγκαινίαζαν μιὰ ρεαλιστικὴ αἰσθητική.

Ἡ ἀνατροπὴ αὐτὴ, ποὺ δημιούργησε τὶς ἀρχὲς μιᾶς καινούργιας τέχνης, μὲ τὴν ὁποία ἡ Εὐρώπη ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἐξοικειωμένη, ἔγινε δυνατὴ μόνον ὅταν ἡ παλιὰ ἀπρόσωπη κοινωνία, τὸ τοτεμικὸ γένος ἢ ἡ δεσποτικὴ κοινότητα, διασπάστηκε καὶ ἀναπήδησαν ἀπὸ τοὺς κόλπους της οἱ ἐλεύθερες ἀτομικότητες, ποὺ δὲν ἤνιωθαν πιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς πειθαρχίας στοὺς θεσμούς, στοὺς νόμους, καὶ στὶς παραδόσεις της.

Εἶναι ἡ ἐποχὴ ποὺ ὁ κάθε καλλιτέχνης προοπαθεῖ νὰ ξεχωρίση ἀπὸ τοὺς ἄλλους μὲ τεχνικὲς καινοτομίες. Τὸ ἀντίθετο ἀκριβῶς παρατηρεῖται στοὺς παληοὺς καλλιτέχνες, ποὺ ζητοῦσαν νὰ μοιάζουν μεταξύ τους, ἀκολουθώντας ὅλοι τὴν ἴδια αἰσθητικὴ παράδοση. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη τῶν ρυθμῶν καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ γούστου γίνεται μὲ μεγαλύτερη, ὁλοένα, γοργότητα. Ἡ ἀνανέωση τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς γίνεται γνώρισμα τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ νεώτερης εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας καὶ αὐτὸ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν ἀνάγκη, ποὺ νιώθει αὐτή, νὰ μεταβάλλη καθημερινὰ τὶς μεθόδους καὶ τὰ ὄργανα τῆς βιοτεχνίας στὰ ὁποῖα στηρίζεται. Ἔργο συνεπῶς τῆς Ἐπιστημονικῆς Αἰσθητικῆς, σήμερα, δὲν εἶναι μόνο νὰ γνωρίζη καὶ νὰ περιγράφη τὶς ἰδέες γιὰ τὸ ὡραῖο, ποὺ ἐπικρατοῦν στὴν τέχνη καὶ στὴ φιλοσοφία μιᾶς δεδομένης κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ νὰ παρακολουθῆ τὶς ἀντιλήψεις αὐτὲς στὴν ἐξέλιξή τους, ἐξηγώντας καὶ τοὺς λόγους τῆς κάθε μεταβολῆς.

ΑΓΓ. Γ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

Προϊστάμενος Τυπογραφείου
ΜΙΜΗΣ Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
Ἀμπλιανης 22 - Ἀθῆναι

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Γαμήλια τελετή

(Ἀποσπάσματα)

II

Ἡ θύμηση δὲν ἀποσταίνει,
ἔν' ἀηδόνι ἔρχεται πάντα
κι' ὁ κόσμος ἀπόψε χωράει
στ' ἀνθογιάλι μὲ τὶς ἀναμνήσεις,
στὴν εὐτυχισμένη καρδιά μας.

Ἔγειρε τοῦ κοριτσιοῦ ὁ κλῶνος,
ρίζωσε καὶ θέριεψε
στήλη αὐγῆς, ἡ Γυναῖκα.

V

Ἀπογιόματα μυθιστορηματικά,
μιὰ ρόμπα μὲ φοῦντες
κι' ὁ λόγος ποὺ παίζει
μεστός,
ἀσύγκριτος.

Σπουδὲς ἀγάπης,
ὁ καθρέφτης χαμογελάει
ὅταν τὸν κοιτάμε.

XX

Ἴχνη ἀπίκραντα,
μονοπάτι δίχως τέλος
τὸ οὐράνιο τόξο.
Τὰ χωράφια δὲ θᾶχουν
κατακλυσμό.

Στὸ μέτωπό σου κάθησε
σιωπηλὴ
μιὰ παντοτινὴ μέρα

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ

ΙΤΑΛΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

• Ο ΧΑΡΑΚΤΗΣ ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΟ ΜΠΑΡΤΟΛΟΤΖΙ •

Ὑπάρχουν ἀκόμα βιθλία ποὺ ἀναφέρουν πὼς ὁ Φραντζέσκο Μπαρτολότζι, ὁ διάσημος "Χαράκτης τῶν Χαρίτων», ἦταν Ἐγγλέζος. Τουναντὶν ἦταν Φλωρεντίνος, γυιὸς ἑνὸς χρυσοχόου ἀπ' τὴ Φλωρεντία κι' ὅταν ἦταν μικρός, πλήρωσε τὸν φύλακα τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ γιὰ νὰ τοῦ ἀνοίξει τὸν τάφο τοῦ Μιχαὴλ "Ἀγγελου μπροστὰ στὸ ὁποῖον ἔμενε ὥρες ὁλόκληρες μὲ θαυμασμό. "Ὑστερα πῆγε στὴ Βενετία κι' ὅταν τὸ 1764 σκέφτηκε νὰ μεταθεῖ στὴ Λούτρα, ἦταν 36 χρόνων κι' ἡ φήμη του ἀντηχοῦσε πιὰ στὸν κόσμο. Μ.. ὑπῆρχε κόπος ποὺ τὸν ἐμπόδιζε σ' αὐτὸ τὸ ταξίδι, προλέγοντας οἰωνοὺς δυστυχίας. "Ἦταν ἡ γυναῖκα του, ποὺ στὸ τέλος ἀρνήθηκε νὰ τὸν ἀκολουθήσει λέγοντας πὼς δὲν τὸν εἶχε ποτὲ καταλάβει. Εἶχαν παντρευθεῖ πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια κι' ἤμειναγε στὴ Σάντα Μαρία Φορμόζα, ὅπου ὁ παραγωγικότατος χαράκτης μας εἶχε καὶ τὸ ἐργαστήριό του. Ἀπόκτησαν κι' ἕνα ἀγοράκι ποὺ τὸ ἀγαποῦσαν πολύ. Ἀλλὰ ἡ Λουκία (ἔτσι λεγόταν ἡ πεισματάρα) ἦταν ἀμετάπιστη κι' ἤμειγε στὴ Βενετία μὲ τὸ μικρό της.

"Ἐτσι ὁ Μπαρτολότζι ἔφυγε ἀπ' τὴν Ἰταλία χωρὶς ἄλλη συντροφιὰ ἀπ' τὰ σιδερικὰ τῆς δουλειᾶς του καὶ μερικὰ ἀντίτυπα ἀπὸ τὶς στάμπες του, ἀφοῦ πούλησε στὸν Τζιανμπατίστα Πρανέζι ρωμαῖο τεχνίτη ἕνα χάλκινο παρμένο ἀπ' τὸν πίνακα «ὁ Κάμιλλος κι' οἱ Γαλάτες» τοῦ Σεσσιτιάνο Ρίττσι καὶ τὰ δώδεκα πρῶτα χάλκινα στὰ ὁποῖα εἶχε σκαλίσει τὰ σχέδια τοῦ Γκερτσίνο.

Στὴν ἀναπαράσταση αὐτῶν τῶν σχεδίων ποὺ ἦταν τόσο ἐξυπνα — καθὼς εἶπε ὁ Μαλλάζζια — ὁσο σπαρταριστά, παράξενα καὶ χαριτωμένα, ὁ Φραντζέσκο Μπαρτολότζι χρωστοῦσε τὴν καινούργια τύχη του γιατὶ αὐτὰ ἀκριβῶς ἔκαναν νὰ ἐρεθιβῆσει στὴ σκέψη τοῦ βιβλιοθηκαρίου Δαλτῶν, συμβούλου τοῦ Γεωργίου τοῦ 3ου τῆς Ἀγγλίας, ἡ ἰδέα νὰ ἐμπιστευθοῦνε σ' αὐτὸν κι' ὄχι σ' ἄλλους τὴν ἀναπαράσταση τῶν σχεδίων τῆς βασιλικῆς συλλογῆς. Στὴ Λόντρα σκάλισε ἄλλα 64 ὁμοιόμματα ποὺ τοῦ προμήθευαν ἀμέσως θαυμαστὰς καὶ φίλους σὲ μεγάλο ἀριθμό. "Ὑστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο ἀπὸ τὸν ἐρχομό του τὸν κάλεσαν νὰ λάθη μέρος στὸ Σωματεῖο τῆς Ἑνώσεως τῶν Καλλιτεχνῶν καὶ ταυτόχρονα μὲ μιὰ τεράστια ἀμοιθὴ νὰ ἀναλάθη τὴν ἐπιμέλεια τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἐπιστολῶν τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας. Οἱ ἐκδότες ἀρχισαν νὰ τὸν πολιορκοῦν. Κι' ὁ πλούτος κι' ἡ δόξα. Γράφει στὴ γυναίκα του νὰ ἔλθει νὰ μείνει μαζί του φέροντας καὶ τὸ μικρὸ Γκαετανο. Ἀλλὰ ἡ Λουκία δὲν συγκινεῖται. Ὁ Μπαρτολότζι πικραίνεται, ὡς τόσο ἐλπίζει ἀκόμα. Μονάχα ἀφρότερα, ὅταν ἡ σύζυγος ἐξακολουθεῖ νὰ κωφεύει καὶ σ' ἄλλα καλέσματά του, γιὰ ἐκδίκηση τῆς κόβει τὰ χρήματα ποὺ τῆς στέλνει. Μὰ ἡ καρδιά του δὲ βαστάει καὶ τὸ πουγγί του δὲ μπορεῖ νὰ μείνει κλειστὸ στὴ μητέρα τοῦ παιδιοῦ του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὑπόγραφε ἕνα συμβόλαιο μὲ τὸν Βόϋντελ, ἕνὸ ἀπὸ τὰ μέση, φθάνουν σὰν τρελλοὶ νέοι, Ἄγγλοι, Γερμανοί, Ἰταλοὶ καὶ Πορτογάλοι,ποὺ παρακαλοῦσαν στὴν πόρτα τουγιὰ νὰ γίνουν δεκτοὶ καὶ νὰ μάθουν τὴν τέχνη τῆς χαρακτικῆς. Μὰ δὲν ὑπῆρχαν λοιπὸν ἄλλοι δάσκαλοι στὴ Λόντρα; Ὑπῆρχαν βέβαια, μὰ κανένας δὲν ἐθαυμάζετο τόσο ὅσο ὁ Μπαρτολότζι. Ἀπὸ τὸ ὅκουα φόρτε στὸ ὁποῖο εἶχε ἀποδείξει πιὰ πὼς ἦταν μαέστρος, ἀπὸ τοὺς γρανιτώδεις τροχίσκους, ὅπου εἶχε καταπιαστεῖ νὰ μιμηθεῖ τὸ σημάδι τοῦ μολυβιοῦ, ἔφθασε σ' αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ σκάλισμα τὸ «κατάστικτο» ἢ «γρανιτῶδες»,ποὺ ἄδικα ὠνομάσθηκε ἐγγλέζικο γιατὶ γεννήθηκε στὴν Ἰταλία πρὶν ἀπὸ δυὸ καὶ πλέον αἰῶνες, μὰ ποὺ σ' αὐτὴ τὴν κοινωνία, τὴν ἐκτεθειλυμένη τὴν τόσο ρέπουσα στὸ γλυκὸ καὶ παθητικό, στὸ ἐξαιλωμένο κι' ἀπροσδιόριστο, θρῆκε ἔδαφος πιὸ κατάλληλο γιὰ νὰ στερεωθεῖ καὶ νὰ εὐδοκιμήσει. Ὁ Φραντζέσκο Ζ.. γίνηκε τὸ εἴδωλο τῆς ἐποχῆς. Συλλέκτες, ἔμποροι, διανοούμενοι, ἐκδότες, μεγάλες κυρίες, ζητοῦσαν τὰ ἔργα του ἢ πρωτότυπα ἤτανε ἢ ἀναπαραστάσεις ἀπὸ ἔργα ζωγραφικῆς καὶ ἰδίως τὶς βιντιέτες γιὰ βιβλία, ,κεῖνα τὰ μικρὰ στολίδια, ἐκεῖνα τὰ ἀλληγορικὰ (προσκλήσεις εἰσιτήρια;) γιὰ χορεσπερίδες, γιὰ μουσικὲς συναυλίες, γιὰ ἐφαρτίσια καὶ γιὰ χοροὺς μεταμφιεσμένων (μασκαράτες;) ποὺ ἀποτελοῦσαν ἕνα

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΝΕΑ

Ἡ «Φωτεινὴ Σάντρη» τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ξενοπούλου θὰ ξαναπαιχτεῖ. Ἡ πρώτη της, ποὺ θᾶναι καὶ πανηγυρικὴ γιὰ τὸ γιορτασμὸ τῶν 35 χρόνων της, θὰ δοθεῖ στὶς 17 αὐτοῦ τοῦ μῆνα. Θὰ παιχτεῖ ἀπὸ τὸ θίασο τῶν Μανωλίδου — Παπᾶ — Δενδραμῆ, ποὺ θὰ παίζει ὡς τὴν Κυριακὴ τὸ βράδυ τὸ «Λάζαρο β'», καὶ ὕστερα θὰ ξαναανεβάσει τὸ «γιὰ ἕνα ὤμορφο κορίτσι».

— Δυὸ νέα θεατρικὰ ἔργα ἀναγγέλλεται πὼς γράφτηκαν καὶ τὰ δυὸ ἀπὸ δημοσιογράφους. Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὸν κ. Λ. Ἀκρίτα «Θεοδώρα», καὶ τὸ δεύτερο ἀπὸ τὸν κ. Δ. Σ. Δεβάρη «Νέο αἷμα».

— Ἡ Λυρικὴ σκηνὴ τοῦ Ἐθνικοῦ ποὺ ξαναπαίζει τὴ «χώρα τοῦ μεριδιάματος» συνεχίζει τὶς πρόβες της γιὰ τὸ ἀνέβασμα τῆς ὀπερέττας τοῦ Ρ. Στράους «Νύχτες τῆς Βενετίας», ποὺ θ' ἀναβαστεῖ στὶς 13 αὐτοῦ τοῦ μῆνα μὲ τὴν κ. Ν. Γαλανοῦ καὶ τοὺς κ. κ. Κορώνην, Ἐπιτροπάκην, Μαλιαγρὸν κ. ἄ.

— Μαθαίνουμε πὼς δόθηκε ἀπὸ τὸ Κράτος τὸ ποσὸ τῶν 50000.000 γιὰ νὰ μοιρασθεῖ στοὺς ἠθοποιοὺς σὰ βοήθημα γιὰ τὶς ἡμέρες ἀργίας τῶν θεάτρων.

— Στὸ θίασο τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Θεσσαλονίκης πάρθηκαν ἀκόμα ἡ δίς Βολονάκη καὶ οἱ κ. κ. Αὐλωνίτης καὶ Παπαγιαννόπουλος. Στὸ μεταξὺ ὁ θίασος μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ σκηνοθέτη του κ. Κ. Μιχαηλίδη συνεχίζει τὶς πρόβες στὴ «θυσία του Ἀβραὰμ» «Βαβυλωνία» καὶ «Βασιλικὸ», ποὺ θᾶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα ποὺ θὰ παίξει. Χτὲς διαβάστηκε στὸ θίασο κι' ὁ «Ἀρχοντοχωριάτης» τοῦ Μολιέρου, ποὺ θὰ παιχθεῖ μὲ τὰ πρῶτα ἔργα καὶ τὴν ἐρχόμενη ἑβδομάδα θὰ διαβαστεῖ καὶ τὸ «Σταυρὸς καὶ Σπαθὶ» τοῦ κ. Τερζάκη.

— Τὴν ἑβδομάδα αὐτὴ ἀναγγέλθηκε ἡ συνεργασία τοῦ κ. Κωστῆ Μπαστιᾶ μὲ τὸν κ. Βασίλη Ἀργυρόπουλο. Ὁ θίασος τοῦ ὁποίου ἡ σύνθεση ἀκόμη δὲν ἔγινε γνωστή, θὰ στεγαστεῖ τὸ θέατρο Ἀργυροπούλου, ἀφοῦ γίνουν οἱ σημαντικὲς ἀνακαινίσεις στὴν πλατεῖα καὶ τὴ σκηνὴ ποὺ ἀρχίσαν κιόλας.

Σχετικὰ μὲ τὸ ρεπερτόριο τοῦ νέου αὐτοῦ θεατρικοῦ ὀργανισμοῦ δόθηκαν σὲ συντάκτη μας οἱ καρκάτω πληροφορίες: Ὁ θίασος θὰ ἀρχίσει μὲ ἔργο ἑλληνικό, τοῦ κ. Ξενοπούλου καὶ θὰ ἀκολουθήσουν ὁ «Ἐχθρὸς τοῦ Λαοῦ» τοῦ Ἴψεν τὸ «Σχολεῖο Συζύγων» τοῦ Μολιέρου καὶ ὁ «Ἔμπορος τῆς Βενετίας» τοῦ Σαίξπηρ Στὸν «Ἔμπορο», τὸ ρόλο τοῦ Σάϋλωκ θὰ παίξει ὁ κ. Ἀργυρόπουλος.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ

— Τὴ Δευτέρα 9 αὐτοῦ τοῦ μῆνα δίνεται στὸ Ὠδεῖο Ἡρώδου ἡ 3η καλοκαιριάτικη συναυλία τῆς Κρατικῆς Ὀρχήστρας μὲ διευθυντὴ τὸν κ. Μ. Πασολέττι. Θὰ παίξει τὴν εἰσαγωγὴ ἀπὸ τὸ «Μυστικὸ γάμο» τοῦ Τσιμαρόζα (α' ἐχτέλεση), τὸ «Λάργκο» τοῦ Μουλὲ (α' ἐχτέλεση), τὴν «πρώτη συμφωνία» τοῦ Μπετόβεν, τὴ Σουῖτα ἀπὸ τὸ μπαλέττο «Πυθόρι» τοῦ Καζέλλα μὲ βιολίστα τὸν τενόρο κ. Δελένδα καὶ τὸν «Τανχώϋζερ» τοῦ Βάγνερ.

— Σταμάτησε ἡ συνέχιση τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἔκθεσης ζωγραφικῆς γιατὶ οἱ αἴθουσες ποὺ χρησιμοποιοῦνται πάρθηκαν γιὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ ταχυδρομεῖο.

— Τὴν Τετάρτη 4 αὐτοῦ τοῦ μῆνα ἐπιτροπὴ τῶν μαθητῶν τῶν Δραματικῶν Σχολῶν Ἐθνικοῦ, Ροντήρη, Σαραντίδη Ρώτα παρουσιάστηκε στὸ διευθυντὴ τοῦ θεάτρου καὶ γραμμάτων τοῦ ὑπουργείου Παιδείας κ. Μαντούδη καὶ ζήτησε τὴ χορήγηση ἀτελειῶν γιὰ τοὺς μαθητὲς τῆς β' καὶ γ' τάξης τῶν Σχολῶν αὐτῶν. Ὁ κ. Μαντούδης ὑποσχέθηκε νὰ κάμει τὶς κατάλληλες ἐνέργειες γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ δικαίου αἰτήματός των.

— Τέλειωσε ἡ πρώτη ἀγορὰ ἔργων Ζωγραφικῆς. Στὸ μεταξὺ ἐγκρίθηκε τὸ ποσὸ τῶν 50.000.000 γιὰ νέα ἀγορὰ ἔργων ζωγραφικῆς ποὺ θὰ ὁρισθοῦν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας.

— Μαθαίνουμε πὼς ἐγκρίθηκε τὸ ποσὸ τῶν 50.000.000 γιὰ νὰ μοιραστοῦν βοηθήματα στοὺς καλλιτέχνες. Ἀκόμα πὼς χώρια ἀπὸ τὴν ἵδρυση δυὸ καλλιτεχνικῶν σταθμῶν ἀκόμα καὶ Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν στὴ Θεσσαλονίκη ἀποφασίστηκε καὶ ἡ ἵδρυση Μέσης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν στὴν Τῆνο.

ΤΟ "ΜΕΘΥΣΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ"
Ἀναχωρεῖ κάθε βράδυ γιὰ τὸ νησὶ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λήθης.
ΟΔΟΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ 7 (Πλάκα)

ΟΙ ΣΚΗΝΟΘΕΤΕΣ ΜΑΣ

ΛΙΓΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ ΜΕ ΤΟΝ κ. ΓΙΑΝ. ΣΑΡΑΝΤΙΔΗ

Τὸ περιοδικό μας ἀπὸ τὸ πρῶτο του φύλλο ἔβαλε σκοπό του τὴν ζωντανὴ παρακολούθηση τῆς τέχνης σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις της. Ἀποφάσισε λοιπὸν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ν' ἀπευθυνθῆ σ' ὅλους ἐκείνους ποὺ μποροῦν νἄχουν γνώμη γύρω στὰ ζητήματα τῆς τέχνης πιστεύοντας πὼς μὲ τὸ μέσο αὐτὸ κάτι τὸ καλὸ κι' ὠφέλιμο μπορεῖ νὰ βγῆ. Ἔτσι ἀπὸ τὸ σημερινό μας φύλλο ἀρχίζουμε μιὰν ἔρευνα στοὺς σκηνοθέτες μας καὶ τοὺς ζωγράφους μας. Καὶ γιὰ νὰ μὴ δημιουργηθῆ καμμιὰ παρεξήγηση, δηλώνουμε πὼς ἡ σειρὰ ποὺ θὰ κρατηθῆ δὲν ἔχει καμμιὰ ἀξιολογικὴ διαβάθμιση.

...Τὸν βρίσκουμε στὸ θέατρο «Οὔφα» ποὺ στεγάζεται προσωρινὰ ἡ Σχολή του, ἀνάμεσα στοὺς μαθητές του ποὺ τὸν τριγύριζαν μ' ἄπειρο σεβασμὸ κι' ἀγάπη. Μᾶς δέχτηκε πρόσχαρα κι' εὐγενέστατα καὶ μὲ προθυμία προσφέρθηκε ν' ἀπαντήση στὶς ἐρωτήσεις μας.

— Ποιά εἶναι ἡ σημερινὴ κατάσταση τοῦ Θεάτρου μας κ. Σαραντίδη;

— Νομίζω, πῶς ἀπὸ τεχνικὴ ἄποψη, ἀπὸ ἄποψη δηλ. ἐπιμέλειας στὸ ἀνέβασμα, στὴν ἐμφάνιση ἑνὸς ἔργου, τὸ θεατρό μας τὰ τελευταῖα χρόνια ἔκανε μεγάλες προόδους. Πολλὲς ἀπὸ τὶς τελευταῖες παραστάσεις τοῦ Ἐθνικοῦ, τῶν θεάτρων Κοτοπούλη, Ἀνδρεάδη κλπ. θὰ μποροῦσαν νὰ συγκριθοῦν μὲ μερικὲς ἀπ' τὶς καλὲς παραστάσεις εὐρωπαϊκῶν θεάτρων. Ἀπὸ ἄποψη ὅμως περιεχομένου, δὲν μπορῶ νὰ πῶ τὸ ἴδιο. Ὑπάρχει, θάλεγα τὸ φόρεμα ἕτοιμο, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει τὸ σῶμα ποὺ θὰ ντύσουμε. Κι' ὅταν λέγω σῶμα ἐννοῶ τὸ ἔργο, τὴν Ἑλληνικὴ θεατρικὴ παραγωγὴ ποὺ καθυστερεῖ. Ὅλα τὰ ἔργα τῶν σημερινῶν θεατρικῶν συγγραφέων δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἐπιβίωση τῶν ρεαλιστικῶν ἔργων ποὺ βλέπαμε πρὶν 20 χρόνια. Καὶ νομίζω πῶς δὲ δικαιολογοῦνται οἱ νέοι μας συγγραφεῖς παρουσιάζοντας ἔργα σὰν τὰ τελευταία τους. Δὲν καταλάβαν καλὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ σημερινοῦ θεάτρου κι' ἐξακολουθοῦν νὰ μένουν στὰ ἴδια προπολεμικὰ θέματα. Τὸ Θέατρο καὶ γενικὰ ἡ Τέχνη εἶναι ἡ λύτρωση, ἡ φυγὴ ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ κι' ὄχι ἡ φωτογράφηση. Πρέπει νὰ χτυπηθῆ ὁ ρεαλισμὸς πέρα γιὰ πέρα. Καὶ στὰ ἔργα καὶ στὸ ρεαλιστικὸ ἀνέβασμά τους. Ἀκόμα θὰ πρέπει νὰ τροποποιηθοῦν καὶ οἱ σκηνὲς τῶν θεάτρων μας ποὺ ὅλες εἶναι καμωμένες γιὰ ἔργα περασμένων ἐποχῶν. Θὰ πρέπει δηλ. ν' ἀποχτήσουν ἕνα προσκήνιο μὲ τὸ ὁποῖο θἄρχονται σὲ πιὸ στενὴ ἐπαφὴ ὁ ἠθοποιὸς μὲ τὸ κοινὸ καὶ τὸ ὁποῖο θὰ δείξη τὴν ψευτιὰ τοῦ ἠθοποιοῦ, ἂν βέβαια ὑπάρχει τέτοια στὸ παίξιμό του, θᾶναι δηλ. τὸ προσκήνιο αὐτὸ σὰν ἕνα βῆμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁ ἠθοποιὸς θὰ ἑρμηνέψη πιὸ ζωντανὰ τὶς ἀνησυχίες καὶ τὰ συναισθήματα τοῦ κοινοῦ. Φυσικὰ ἕνα τέτοιο θέατρο θέλει καὶ μιὰν ἄλλη θεατρικὴ τέχνη ποὺ θὰ πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσουμε στὴν πρωτόγονη τέχνη τῶν Μίμων.

— Πῶς ἐξηγεῖτε ὅμως τ' ὅτι τὸ κοινὸ τρέχει ὡστόσο νὰ δῆ αὐτὰ τὰ ἔργα;

— Τὸ κατ' ἐξοχὴν θεατρόφιλο κοινὸ τρέχει καὶ τὰ βλέπει, ἀπὸ ἔλλειψη ἄλλων. Καὶ λέγοντας κατ' ἐξοχὴ θεατρόφιλο κοινό, ἐννοῶ τὸ καινούργιο κοινὸ ποὺ δημιουργήθηκε τὰ τελευταία χρόνια καὶ ποὺ διψάει γιὰ θεατρικὴ καὶ γενικὰ γιὰ καλλιτεχνικὴ μόρφωση, συγκίνηση κι' ἀπόλαυση, ποὺ διψάει γιὰ ἔργα μὲ μεγάλες συγκινήσεις μὲ προβλήματα ποὺ τὸ ἀφοροῦν. Τὸ κοινὸ αὐτὸ δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὸ παληὸ σνόμπικο κοινὸ ποὔπερνε τὰ συνθήματά του ἀπὸ τὶς ξένες πρωτεύουσες.

— Ποιός φταίει γιὰ τὸ ἀνέβασμα τέτοιων ἔργων ὅπως τὰ τελευταῖα;

— Οἱ Δ)τὲς τῶν θεάτρων, οἱ θεατρικοὶ ἐπιχειρηματίες ποὺ μὲ τὰ μέσα ποὺ διαθέτουν κατάντησαν τὸ Θέατρο στὴν πατρίδα μας ἐμπορικὴ ἐπιχείρηση.

— Μήπως φταῖνε κι' οἱ ἠθοποιοί μας ποὺ τοὺς ἀκολουθοῦν; Δὲ θὰ μποροῦσαν ν' ἀντιδράσουν;

— Ὄχι, γιατὶ οἱ ἠθοποιοί μας πάντα ἦσαν ὄργανα, ὡστόσο ὅμως πάντοτε ὅλο καὶ κάτι κάνουν.

— Βρίσκετε πὼς οἱ σημερινοί μας καλλιτέχνες μποροῦν ν' ἀνταποκριθοῦν στὶς ἀπαιτήσεις μιᾶς τέτοιας καινούργιας τέχνης σὰν κείνης ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω.

— Βεβαίως, πάντοτε ὅμως μὲ καλὴ καθοδήγηση καὶ προσαρμογή.

— Πῶς βλέπετε τὴ μεταπολεμικὴ θέση τοῦ θεάτρου μας;

Ἐδῶ ὁ κ. Σαραντίδης στέκεται λίγο καὶ συνεχίζει.

— Δὲν μπορῶ νὰ ξέρω. Ὡστόσο νομίζω πὼς τοῦ ἀνοίγονται πλατειοὶ ὁρίζοντες δράσης.

— Δυὸ λόγια ἀκόμα κ. Σαραντίδη γιὰ τὶς δραματικὲς Σχολὲς μιὰ ποὺ πολὺς θόρυβος ἔγινε μ' αὐτὲς στὸ περιοδικό μας καὶ μιὰ ποὺ καὶ σεῖς εἶστε διευθυντὴς μιᾶς τέτοιας Σχολῆς. Βρίσκονται ὅλες στὰ χέρια κατάλληλων προσώπων;

— Δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ αὐτὸ γιὰ ὅλες.

— Ἀνταποκρίνονται στοὺς σκοπούς των.

— Δὲν μπορῶ νὰ ξέρω παρὰ μόνο γιὰ τὴ δική μου στὴν ὁποία λέγω πῶς ἡ φοίτηση εἶναι τρία 8μηνα, πῶς προσλαμβάνονται 3—4 κάθε χρόνο ὕστερ' ἀπὸ τρίμηνη δοκιμασία καὶ πῶς κανένας δὲν πληρώνει δίδαχτρρ. Κι' εἶναι κωμικὸ νομίζω νὰ διαβάζη κανεὶς τὴν ἵδρυση δραματικῆς Σχολῆς γιὰ προσοδοφόρο ἐπάγγελμα.

Ἀποχαιρετᾶμε ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ τὸν κ. Σαραντίδη χωρὶς νὰ μποροῦμε νὰ βροῦμε λόγια νὰ τὸν εὐχαριστήσουμε. Τοῦ εὐχόμαστε ὅμως νὰ μπορέση νὰ πραγματοποιήση τὸ χειμῶνα μὲ τὸ θίασό του τὶς εὐγενικές του ἐπιδιώξεις.

ΚΩΝ. ΠΑΠ.

ΕΞΕΔΟΘΗ
Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗ
Ο ΑΝΗΛΙΑΣΤΟΣ
ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ ΑΠΟ ΤΗ ΛΑΪΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΑΣΤΗΡ"

ΤΟ ΛΥΡΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ἀπ' τὸν καιρὸ ποὺ γεννήθηκε τὸ Λυρικὸ θέατρο στὴν Ἑλλάδα ἀπ' τὸ μακαρίτη τὸ Λαυράγκα ποὺ διέθεσε ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε γιὰ τὴν ἵδρυσή του καὶ ὀνομάσθηκε «Ἑλλην. Μελόδραμα», ἀμέσως μετὰ τὶς πρῶτες παραστάσεις του παρουσιάσθηκανε στὸ μελοδραματικὸ στίβο μερικοὶ μουσικοὶ ὄχι γιὰ ν' ἀγωνισθοῦνε ποιὸς θὰ δώσει περισσότερα γιὰ τὴν εὐόδωση καὶ πρόοδο τοῦ συγκροτήματος, ἀλλὰ γιὰ νὰ διεκδικήσουνε τὴ θέση τοῦ διευθυντοῦ του. Καὶ ἀπὸ τότε ἄρχισε νὰ μαστίζει τὸ Ἑλλ. Μελόδραμα ἡ πρώτη του πληγὴ τὴν ὁποία ἀκολουθήσανε ἄλλες ποὺ ὅλες μαζὶ τὸ κατραρακώσανε ρίχνοντας στὴ δυστυχία τοὺς πραγματικοὺς ἰδεολόγους ἐργάτες του, τοὺς τραγουδιστὲς καὶ ποὺ ἐξακολουθοῦνε καὶ σήμερα ἀκόμη νὰ τὸ παρακολουθοῦνε. Ἔτσι δὲν κατωρθώθηκε ποτὲ νὰ δημιουργηθεῖ κρατικὸ μελόδραμα. Καὶ εἶνε γνωστὸ πὼς κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς ποὺ θέλανε τὸ διευθυντηλῖκι γιὰ λογαριασμό τους δὲν ἤτανε τραγουδιστής. Ὄχι γιατὶ δὲν μποροῦσανε. ἀλλὰ γιατὶ θέλανε ἰδεολόγοι αὐτοί νὰ δοθοῦνε ὁλόκληροι στὴν ἰδέα τους, στὸ σκοπό τους, στὴν τέχνη τους.

Αὐτὰ δὲν γινόντανε μόνο στὸ παρελθόν. Καὶ σήμερα οἱ ἴδιοι κακοὶ ἄνθρωποι θολώνουνε τὰ καλλιτεχνικὰ νερὰ καὶ κατορθώνουνε χρησιμοποιώντας τὴν Τέχνη γιὰ μέσον, νὰ κερδίζουνε λεφτά. Πουλᾶνε εὔκολα τὸν ἑαυτό τους καὶ τὶς ἰδέες τους. προβαίνουμε σὲ ὑποχωρήσεις ἐλάχιστα τιμητικὲς γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιὰ νὰ σταθοῦνε στὸ κατῶφλι τῆς Τέχνης ποὺ δὲν τὴν ὑπηρετήσανε ποτέ, δημιουργοῦνε κλίκες καὶ παρασύρουνε κι' αὐτοὺς ποὺ τὶς ἀποτελέσανε καὶ ποὺ φυσικὸ εἶνε νἆναι μὲ τοιότητες στὸν κατήφορό τους αὐτό. Ὅλα αὐτὰ ὅμως ποὺ γίνονται, ἐμᾶς τοὺς νέους καλλιτέχνες ποὺ πονᾶμε τὸν τόπο, ἐμᾶς ποὺ εἴμαστε οἱ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι καὶ ποὺ ἀπάνω μας ξεσπᾶνε οἱ στραβὲς κατευθύνσεις ποὺ μᾶς δίνουνε, πρέπει νὰ μᾶς ἀφήσουνε παρατηρητὲς μιᾶς καταστάσεως ποὺ θὰ μᾶς ὁδηγήσει διπλᾶ στὸν τάφο; Καὶ δὲν πρέπει ἐμεῖς ν' ἀναλάβουμε νὰ χασάξουμε τὸ δρόμο μας;

Ὅλοι ξέρουμε πὼς τὸ Λυρικὸ θέατρο στὸν τόπο μας δὲν ἔχει παράδοση. Κανεὶς ἀπὸ μᾶς ποὺ λίγα χρόνια τὸ ὑπηρετοῦμε δὲν ἔχει διαμορφώσει θεατρικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ συνείδηση καὶ μπροστά μας ἀνοίγονται λαβυρινθώδεις διάδρομοι, χωρὶς νὰ μπορεῖ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ποὺ διαπληκτίζονται νιὰ τὸ διευθυντηλῖκι νὰ μᾶς κατευθύνει στὴν ποθητὴ ἔξοδο. Ἔτσι μιὰ μόνο λύση ὑπάρχει: Τὴν ἔξοδο αὐτὴ νὰ τὴν ἐπιτύχουμε μόνοι μας. Καὶ θὰ τὴν ἐπιτύχουμε μόνο μὲ τὴ μελέτη. Νὰ μελετᾶμε ὅσο περισσότερο μποροῦμε καὶ νὰ μὴν ἀφίνουμε τὸν καιρὸ ποὺ πρέπει νὰ πάει χαμένος κι' ἀγύριστος.

Νὰ ξεχάσουμε γιὰ λίγα χρόνια πὼς ὑπάρχει γιὰ μᾶς διασκέδαση, Μόνη διασκέδασή μας νἆναι τὸ βιβλίο ποὺ θὰ μᾶς δώσει τὴν ἱκανότητα ἀναγνωρίσεως προσώπων καὶ πραγμάτων, τὴ σιγουριὰ τοῦ ἐλέγχου τῶν ἔργων καὶ τῶν μαέστρων ἰδίως τῶν τελευταίων ποὺ μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς μᾶς κάνουνε μεγάλο κακὸ μὲ τὶς σφαλερές τους διευθύνσεις καί, κυρίως τὴ σιγουριὰ γιὰ τὴ δική μας ἐκτέλεση χωρὶς τὴν ἀνάγκη νἄμαστε ἑτερόφωτοι. Νὰ μάθουμε τὴ δουλειά μας καλὰ μορφώνοντας δική μας γνώμη γιὰ ὅλα τὰ συμβαίνοντα γύσω ἀπ' τὸ θέατρο. Νὰ μὴν ἀκοῦμε τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲ δουλεύουνε τὴν Τέχνη. Τὸ νὰ βγοῦμε ἀπ' τὸ Ὠδεῖο ὅπως ὅπως μὲ μόνο ἐφόδιο τὴ φωνή μας καὶ νὰ περιμένουμε ἐπιτυχίες στὸ σύγχρονο θέατρο, εἶνε πλάνη. Νὰ μὴν ξεχνᾶμε πὼς ἡ θέση τοῦ Μωσαΐτη, τοῦ Βεκιαρέλλη, τοῦ Ἀγγελόπουλου καὶ ἄλλων χηρεύουνε ἀκόμα καὶ εἶνε ἀμφίβολο ἂν θὰ συμπληρωθοῦνε ποτέ. Ἡ ποσότης δὲν ὠφελεῖ τὸ θέατρο, μόνο ἡ ποιότης.

Μόνη δίψα μας, νἆναι ἡ μάθηση γιὰ νὰ προλάβουμε τὸ κατρακύλισμα τὸ δικό μας καὶ τὸ γενικό. Κι' ἂν ἔχουμε καλλιτεχνικὲς δυνάμεις νὰ ὀρθώσουμε τὴν ἀξία μας καὶ νὰ προχωρήσουμε, ἂν δὲν ἔχουμε νὰ ζητήσουμε σ' ἄλλο κλάδο τὰ μέσα τῆς ζωῆς μας.

Συμβιβασμοὶ δὲ χωρᾶνε.

Κι' ὅσοι μείνουμε νὰ κάνουμε μαζὶ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ ζηλευτοῦ αὐριανοῦ Λυρικοῦ Θεάτρου. Νὰ συνεννοηθοῦμε μὲ λόγια τῆς καρδιᾶς, νὰ σφίξουμε τὰ χέρια καὶ κουβαλῶντας τὸ σταυρό μας ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλο, νὰ βάλουμε γιὰ σκοπό μας ἕνα πόθο καὶ μιὰ φιλοδοξία: Νὰ παραδώσουμε ἕνα ὑγιέστατο θέατρο στοὺς κατόπινούς μας, ἕνα θέατρο ποὺ θᾶναι μέσα σ' αὐτὸ ὅλες οἱ ἀξίες τοῦ τόπου,

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΟΡΩΝΗΣ